

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

KATSAUKSIA 34/2019

HENKIRIKOSKATSAUS 2018

MARTTI LEHTI

Huomautuksia

- Ellei toisin mainita katsauksen tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmän tietoihin ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (entinen Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) tutkimuksiin.
- Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä on Poliisihallituksen, Poliisiammattikorkeakoulun ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin yhteisesti ylläpitämä tietokanta.

Julkaisija Helsingin yliopisto
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti

PL 24, Unioninkatu 40
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Sarja Katsauksia 34/2019

ISBN 978-951-51-0665-0 (pdf)

ISSN 2342-7779 (pdf)

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	1
1 Henkirikosseuranta.....	2
2 Historiallinen ja alueellinen kehitys.....	3
2.1 Henkirikollisuus Euroopassa	3
2.2 Historiallinen kehitys Suomessa.....	7
2.3 Henkirikollisuuden kehitys viime vuosikymmeninä	9
2.4 Alueellinen jakauma	11
3 Rikokset.....	12
3.1 Osapuolten aiempi rikollisuus.....	12
3.2 Osapuolten aiempi keskinäinen väkivalta	14
3.3 Muu rikosta edeltänyt oirehtiminen.....	15
3.4 Uhrien ja tekijöiden määrä.....	16
3.5 Tekovälineet ja väkivallan tyypit	17
3.6 Tekopaikka	20
3.7 Päihteet	21
3.8 Motiivit	24
3.9 Osapuolten suhde	25
3.10 Henkirikoksiin liittyvät oheisrikokset	29
4 Rikososapuolet.....	30
4.1 Ikä ja sukupuoli.....	30
4.2 Kansalaisuus ja syntymämaa	32
4.3 Työelämäsuhte ja sosioekonominen asema	35
4.4 Perheasema	37
4.5 Päihteiden väärinkäyttö	38
4.6 Erityisryhmät rikososapuolina.....	40
4.7 Nuorten henkirikollisuus	41
5 Henkirikosten seuraukset	42
5.1 Rikosten ilmitulo	42
5.2 Rikosten selvittäminen ja esitutkinta	43
5.3 Oikeuskäsittely ja rangaistukset	45
6 Henkirikollisuuden kehitys vuonna 2018	51
Kirjallisuutta	54
Liitteet.....	56

Tiivistelmä

- Vuonna 2018 poliisin tietoon tuli Tilastokeskuksen tietojen mukaan 95 (+28 %) uhrin kuolemaan johtanutta Suomessa tehtyä tahallista väkivaltarikosta. Vuotuinen rikollisuustaso 100 000 asukasta kohti oli 1,7.
- Henkirikosseurannan, johon rikokset kirjataan vasta esitutkinnan päätyttyä, tämän hetkisen arvion (31.3.2019) mukaan henkirikosten määrä vuonna 2018 oli 91 (+36 %). Todennäköisesti lopullinen määrä tulee olemaan pienempi, mutta huomattavasti edellisvuotta suurempi.
- Henkirikosten määrä kasvoi siten vuonna 2018 selvästi edellisvuoden tasosta, mutta oli edelleenkin alle 1990-luvun ja 2000-luvun alun keskitason. Henkirikollisuuden yli kaksikymmentä vuotta jatkunut yhtäjaksoinen väheneminen kuitenkin päättyi.
- Henkirikosseurannan ennakkotietojen mukaan surmattujen naisten määrä oli vuonna 2018 13 % pienempi ja surmattujen miesten määrä 73 % suurempi kuin vuonna 2017. Rikollisuuden kasvu näyttäisi tapahtuneen pääasiassa syntyperäisten suomalaismiesten keskinäisessä alkoholisidonnaisessa väkivallassa.
- Henkirikosten pääosa liittyy Suomessa keski-ikäisten työelämän ulkopuolella olevien miesten keskinäisiin alkoholinkäyttötilanteisiin. Vuosina 2010–2017 59 %:ssa aikuisten välisiä henkirikoksia kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa, 78 %:ssa rikoksia ainakin yksi osapuolista oli humalassa.
- Yleisin uhri on tuttavain tai ystävien surmaama mies (43 % uhreista). Seuraavaksi yleisimmät ovat parisuhdekumppanin surmaama nainen (17 %) ja uhrille ennalta tuntemattoman henkilön surmaama mies (11 %).
- Vuosina 2010–2016 henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä 60 % oli tuomittu tuomioistuimessa henki- tai pahoinpitelyrikoksesta rikosta edeltäneiden kymmenen vuoden aikana ainakin kerran, 32 % oli ollut rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana suorittamassa ehdotonta vankeusrangaistusta. 37 % oli ollut elämänsä aikana vankilassa ainakin kerran ennen rikosta.
- Henkirikollisuuden maakunnalliset tasoerot ovat viime vuosina supistuneet. Korkeimmat rikollisuustasot löytyivät vuosina 2010–2017 Lapista, Kymenlaaksosta ja Pohjois-Savosta, matalimmat puolestaan Ahvenanmaalta ja Keski-Pohjanmaalta. Kaikissa maakunnassa henkirikosten asukaslukuun suhteutettu vuotuinen keskitaso alitti jaksolla 3 surmattua 100 000 asukasta kohden.
- Henkirikollisuuden taso on Suomessa tällä hetkellä Euroopan unionin yhdeksänneksi korkein ja keskimääräistä korkeampi myös kaikkien kehittyneiden teollisuusmaiden ryhmässä. Rikollisuustason korkeus selittyy suurelta osin keski-ikäisten työttömien miesalkoholistien korkealla rikollisuustasolla. Muiden sosioekonomisten ryhmien henkirikollisuus ei Suomessa tasoltaan juurikaan eroa muiden läntisen Euroopan maiden tilanteesta.
- Henkirikoksista vuosina 2010–2016 epäillyistä 83 % vastaan nostettiin syyte ja 71 % tuomittiin rangaistukseen. Rangaistukseen tuomituista 94 % sai ehdottoman vankeusrangaistuksen. Ajanjaksolla taposta tuomittujen miesten keskirangaistus oli 10 vuotta 3 kuukautta ja naisten 9 vuotta 3 kuukautta.

1 Henkirikosseuranta

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (silloiselta nimeltään Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos), Poliisiammattikorkeakoulu ja sisäministeriön poliisiosasto käynnistivät 1.6.2002 henkirikosseurannan. Hankkeen tavoitteena on seurata henkirikosten määrän ja piirteiden kehitystä sekä tuottaa tietoa, jota voidaan käyttää henkirikosten ehkäisyyn, rikosten selvittämiseen ja väkivallan syiden perustutkimukseen. Henkirikosseuranta on tarkoitettu pysyväksi. Tällä hetkellä sopimus on voimassa vuoden 2019 kesäkuuhun saakka.

Tietokantaan kirjataan perustiedot poliisin tietoon tulevien henkirikosten (murha, tappo, surma, lapsensurma) ja tahallisen pahoinpitelyrikoksen yhteydessä tehtyjen kuolemantuottamusrikosten osapuolista sekä teonpiirteistä. Tietokantaan ei kerätä tietoja henkirikoksen yrityksistä tai muista väkivaltarikoksista.

Tiedot kerätään rikosten esitutkinnasta vastaavilta henkilöiltä määrämuotoisella sähköisellä lomakkeella. Ne kirjataan, kun esitutkinta on saatettu loppuun tai rikoksen ilmi tulosta on kulunut yksi vuosi. Käytännössä tietokanta sisältää siten tietoja poliisin tietoon tulleista ja *esitutkinnassa todennäköisiksi henkirikoksiksi* todetuista tapauksista. Tietojen kattavuus tarkistetaan poliisiasian tietojärjestelmän (PATJA) avulla.

Tutkintalomakkeessa on rikosta ja sen ominaispiirteitä koskevia kysymyksiä kaikkiaan 34, rikososapuolia koskevia kysymyksiä on 45 ja tutkinnallisia seikkoja koskevia kysymyksiä kahdeksan. Seurannan pääasiallinen laskentayksikkö on henkirikoksen uhri.

Henkirikostietokannan käyttöoikeus on Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutilla ja Poliisiammattikorkeakoululla. Tietoja julkistetaan vain muodossa, josta yksittäisiä asianosaisia ei voida tunnistaa.

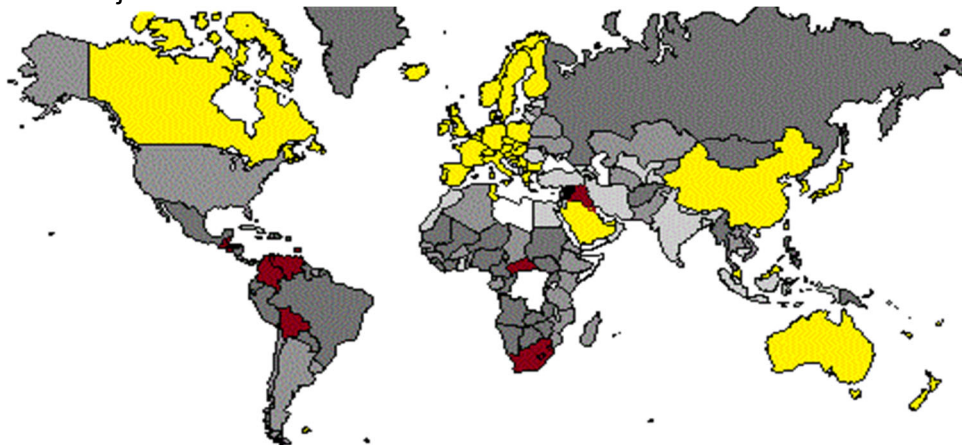
Tietokannan ylläpito, rahoitus ja siihen perustuva tutkimus on jaettu tutkimuslaitosten ja Poliisihallituksen kesken. Tietokantaa säilytetään Poliisiammattikorkeakoulussa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa.

2 Historiallinen ja alueellinen kehitys

2.1 Henkirikollisuus Euroopassa

Rikollisuuden kansainvälisen vertailun ongelmana on se, että rikostunnusmerkitöt eroavat maittäin huomattavasti. Kuolemaan johtaneen väkivallan kohdalla vertailuongelma on vähäisempi kuin seurauksiltaan lievemässä väkivallassa. Kuitenkin myös henkirikoksia koskevia rikostilastotietoja vertailtaessa on muistettava, että niitä tilastoidaan hyvinkin monenlaisilla ja kirjavilla rikosnimikkeillä, joista aina ei suoraan ilmene että kyseessä on uhrin kuolemaan johtava väkivaltarikos. Ongelmia tuottaa myös rajanveto tahallisten ja tuottamuksellisten rikosten välille, samoin rikoksen yritysten erottelu täytetyistä rikoksista.

Yksiselitteisin tahallisen väkivallan kansainvälisesti kattava ja vertailukelpoinen tilastollinen lähde on maailman terveysjärjestön WHO:n keräämät kuolemansyytilastot. Tosin maakohtaiset erot rikosten selvityskyvyssä ja terveydenhuoltojärjestelmien toimivuudessa vaikuttavat myös niiden sisältämien tietojen vertailukelpoisuuteen. Kuolemansyytilastoissa henkirikoksen aiheuttamiksi kuolemantapauksiksi kirjataan ainoastaan ne, joissa kuolemaan johtaneet vammat aiheuttanut väkivalta on kyetty selvittämään tahalliseksi ja uhrista on voitu kirjoittaa kuolinsyytodistus. Kuolemansyytiedot ovat pääsääntöisesti väestöpohjaisia.¹ Toisin sanoen esimerkiksi Suomen kuolemansyytilastoon kirjataan Suomessa asuinpaikan omaavien henkilöiden henkirikoskuolemat riippumatta siitä missä maassa ne ovat tapahtuneet. Vastaavasti Suomessa surmattujen ulkomaalaisten kuolemantapaukset kirjataan heidän kotimaidensa tilastoihin.

Kuvio 1 Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti vuosina 2008–2012. Laskettu WHO:n ja kansallisista tiedoista.

Uhreja / 100 000 asukasta/ vuosi

¹ Varsinkin väestöltään pienissä ja keskisuurissa maissa virallisen väestön ja tosiasiallisen väestön määrällinen ero voi vaikuttaa suhdelukuihin olennaisesti (esim. Persianlahden maat tai Singapore). Syytä on huomioida myös rikollisuuden kansallinen jakauma, esimerkiksi Maltalla pääosa henkirikosten uhreista on viime vuosina ollut ulkomaalaisia, eikä näy kuolemansyytilastossa.

Eurooppa on tahallisen henkirikoskuolleisuuden tasolla mitaten yksi väkivallattomimmista alueista nykymaailmassa. Yhtä vähäistä törkeä väkivalta on vain osassa Itä-Aasiaa, Kanadassa, Australiassa ja Uudessa-Seelannissa sekä muutamissa Persianlahden maissa (kuvio 1).

Perinteisesti Euroopan on voinut jakaa henkirikollisuuden tason perusteella neljään vyöhykkeeseen. Läntisessä ja eteläisessä Euroopassa henkirikollisuus on pitkään ollut matalampi kuin idässä ja kaakossa. Lännessä henkirikoskuolleisuus laski nykytasolle viime vuosisadan alkuun tultaessa, etelässä toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Suomi kuului tässä jaossa 1800-luvulta alkaen korkean henkirikollisuuden itäiseen vyöhykkeeseen. Tilanne on kuitenkin muuttunut olennaisesti viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. Rikollisuustasot Euroopan unionin alueella näyttäisivät kauttaaltaan olevan yhtenäistymässä (kuviot 2 ja 3).

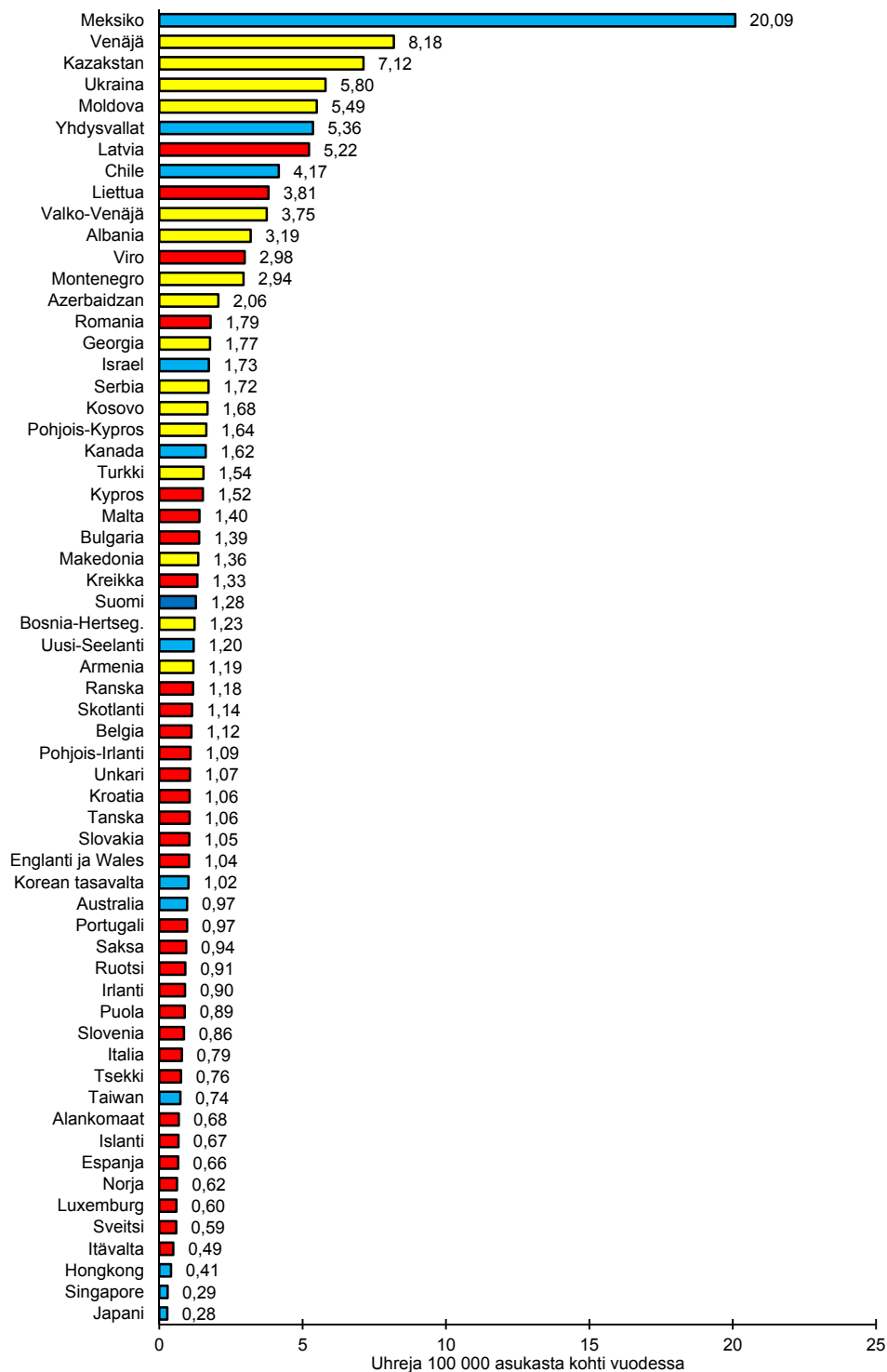
Eniten henkirikoksia asukasta kohti tehdään Euroopassa Venäjällä. Myös siellä rikollisuustaso on laskenut viime vuosisadan lopun ja 2000-luvun alun huipputasosta, mutta on edelleenkin selvästi korkeampaa kuin 1950- ja 1960-luvuilla. Henkirikollisuuden tasoerot maan sisällä ovat kuitenkin suuret. Uralin itäpuolisilla alueilla rikollisuustaso on noin kaksinkertainen maan keskitasoon verrattuna ja vastaavasti Etelä-Venäjällä vain puolet keskitasosta. Pietarin, Murmankin ja Moskovan alueilla henkirikollisuuden taso on ollut viidenneksen koko maan rikollisuustason alapuolella, Karjalan tasavallassa maan keskitasoa (Pridemore 2003) (kuvio 2).

Taulukko 1 Suomen sijoittuminen henkirikoskuolemariskin vertailussa Euroopassa (WHO ja kansalliset tilastot; kunkin maan osalta viiden viimeisen saatavissa olleen vuoden keskiarvo)

	Naiset	Miehet	Koko väestö
Eurooppa 49	25.	22.	23.
OECD 38	16.	11.	11.
EU 30	14.	8.	9.
EMU 19	10.	6.	7.

* Mitä pienempi numero, sitä korkeampi riski.

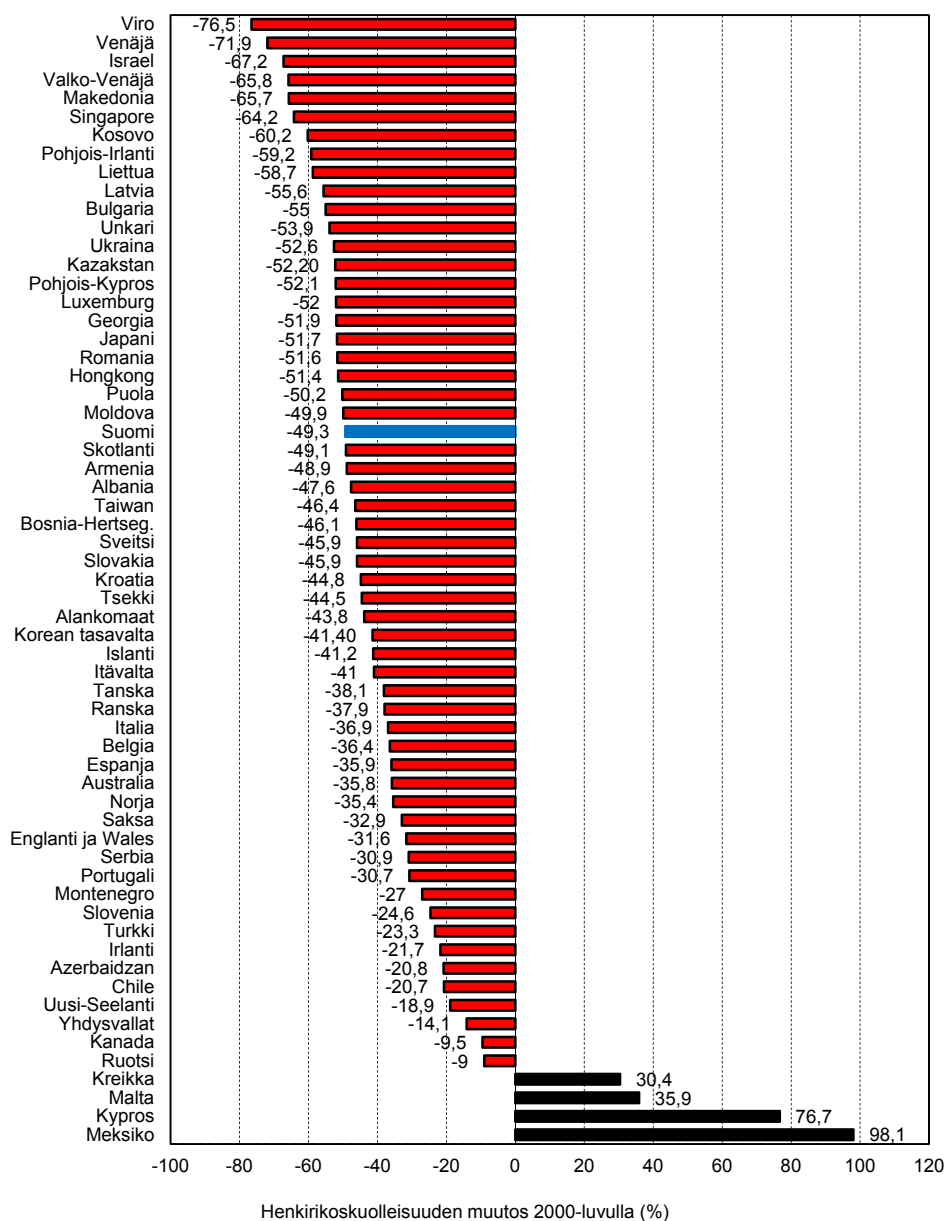
Suomessa henkirikollisuuden taso on tällä hetkellä Euroopan unionin yhdeksänneksi ja OECD-maiden yhdenneksitoista korkein. Suomea voi näissä viiteryhmissä pitää edelleen korkeahkon henkirikostason maana, vaikka ero ei olekaan enää yhtä suuri kuin vielä vuosikymmen sitten. Ero miesten henkirikoskuolleisuudessa on Länsi-Eurooppaan verrattaessa nykyisin naisten kuolleisuutta suurempi (taulukko 1).

Kuvio 2 Henkirikoskuolleisuuden taso Euroopassa ja Euroopan ulkopuolisissa teollisuusmaissa. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Euroopan talousalue tummanpunaisella, muu Eurooppa keltaisella ja Euroopan ulkopuoliset maat sinisellä. Englantia, Skotlantia ja Pohjois-Irlantia on käsitelty erillisinä tilastointiyksikköinä.²

² Tiedot perustuvat kuolemansyytilastoihin ellei poliisin tai kansallisen seurannan tietoja ole arvioitu luotettavammiksi. Kunkin maan osalta on käytetty viiden viimeisen saatavilla olleen vuoden keskitasoa (useimpien kohdalla vuosia 2013–2017). Kuvioista puuttuvien Euroopan valtioiden ja erillishallintoalueiden tiedot löytyvät liitetaulukosta 3.

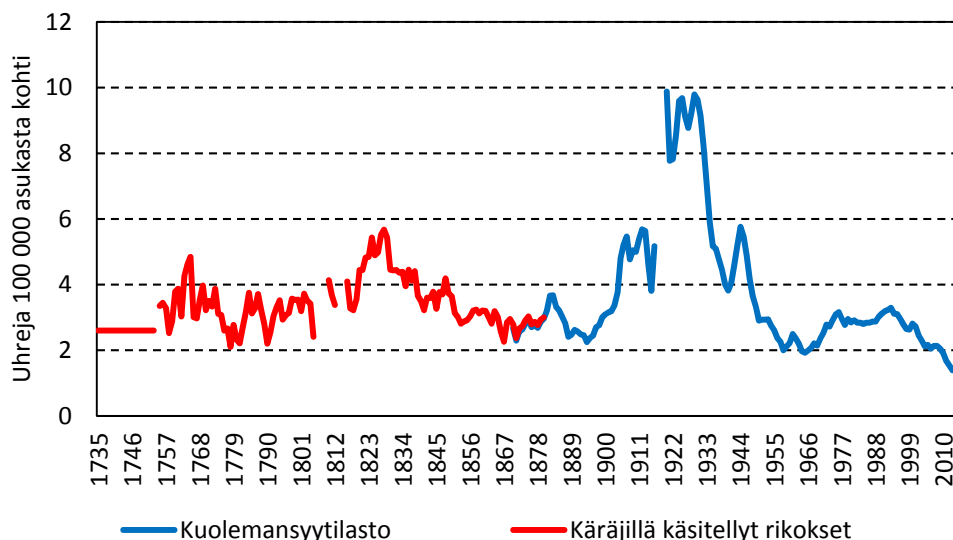
Henkirikollisuuden taso on laskenut pääosassa teollisuusmaita 2000-luvulla. Euroopassa ainoastaan Kreikassa, Kyproksella ja Maltalla rikollisuustaso on tällä hetkellä vuosituhannen alun tasoa korkeampi. OECD:n jäsenmaista henkirikollisuus on kasvanut jyrkimmin Meksikossa. Toisaalta Meksikon tilanne ei eroa kehityksestä muualla Keski-Amerikassa ja Karibian alueella. Suomessa henkirikollisuuden väheneminen on viimeisten kymmenen vuoden aikana ollut sekä Euroopan talousalueen keskimääräistä että muita Pohjoismaita nopeampaa (kuvio 3).

Kuvio 3 Henkirikollisuuden muutos Euroopassa ja Euroopan ulkopuolisissa teollisuusmaissa 2000-luvulla. Nykytaso (ks. kuvio 2) verrattuna 2000–2003 keski-kuolleisuuteen (WHO ja kansalliset tilastot)

2.2 Historiallinen kehitys Suomessa

Henkirikollisuuden historian lähteet ovat Suomessa kansainvälisesti poikkeuksellisen hyvät. Kuolemansyytietoja tahallisen väkivallan uhrina kuolleista on saatavissa 1750-luvulta alkaen, oikeudelliset lähdesarjat ulottuvat 1500-luvulle.

Kuvio 4 Henkirikoskuolleisuuden kehitys Suomessa 1735–2017 (ei sisällä lapsensurmia; vuodet 1808–09 ja 1918–19 on jätetty pois luettavuuden parantamiseksi;³ Sirén 1995, 46–47; Ylikangas 1998, 36; 2001, 2–4; Koskivirta 2003, 45; Ylikangas ym. 2000, 68–69; Verkko 1948; Vuorela 2014; Tilastokeskus)

Kahden viime vuosisadan aikana henkirikollisuuden taso on ollut Suomessa olennaisesti korkeampi ja tason vaihtelut jyrkempiä kuin muissa Pohjoismaissa ja pääosassa läntistä Eurooppaa. Näin ei kuitenkaan ole ollut aina, vielä 1700-luvulla rikollisuustaso oli sama kuin läntisessä Euroopassa. Erot syntyivät teollistumisen aikakaudella henkirikollisuuden vähentyessä ydin-Euroopassa ja Pohjoismaissa ja samanaikaisesti lisääntyessä Suomessa (Lehti 2001).

Suomen lähihistorian väkivaltaisain kausi henkirikollisuudella mitaten oli ajanjakso suurlakkovuodesta 1905 kieltolain kumoamisvuoteen 1932. Maassa surmattiin tuolloin vuosittain kolminkertainen määrä ihmisiä asukasta kohti nykyiseen verrattuna. (Väkivaltaisain yksittäinen vuosi julkaistussa kuolemansyytilastossa on vuosi 1918, jolloin tilastoidun henkirikollisuuden taso oli yli 60 uhria 100 000 asukasta kohti.) Toinen väkivaltapiikki oli välittömästi toisen maailmansodan jälkeen vuosina 1945–1947. Viime vuosisadan väkivallattomin jakso oli puolestaan 1950-luvun lopulta 1960-luvun lopulle. Toistaiseksi viimeinen suhteellisen korkean henkirikollisuuden jakso alkoi 1969, suuren alkoholireformin vuonna (Kivivuori 2002). 1990-luvun puolivälissä henkirikosten määrä kääntyi jälleen laskuun ja rikollisuus-

³ Tilastoidun henkirikollisuuden taso vuonna 1918 oli 60,6 uhria 100 000 asukasta kohti. Poikkeuksellisen väkivaltaisiksi yksittäisiä vuosia tilastossa ovat myös 1808 (13,3), 1919 (13,3), 1929 (10,5) ja 1925 (10,2). Kahden ensin mainitun väkivaltaisuutta selittävät sodat, Suomen sota ja sisällissota, 1920-luvun jälkipuoliskolla maassa vallitsi sen sijaan rauhan-tila.

taso laski kuluvalle vuosikymmenellä selvästi 1950- ja 1960-lukujen tasoakin matalammaksi. Kuolemansyytilaston näyttämä henkirikosten lukumäärä oli vuosina 2012–2017 pienin sitten vuoden 1895, matalampaa asukaslukuun suhteutettua rikollisuustasoa saa etsiä 1700-luvulta, jolloin tilastot olivat huomattavasti epäluotettavampia kuin nykyään (kuvio 4). Vuonna 2018 myönteinen kehitys kuitenkin ainakin hetkellisesti katkesi.

Taulukko 2 Henkirikosten (pl. lapsensurmat) tekijät ja uhrin sukupuolen mukaan Suomessa 1748–2017 (Viljanen 1983; Koskivirta 2001; Ylikangas 1976; Tilastokeskus)

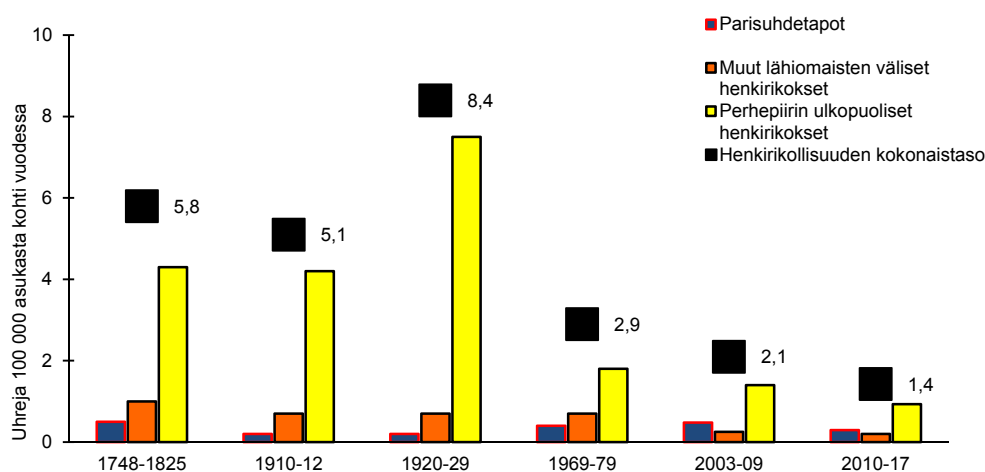
Vuodet	HKT	Tuomitut					Uhrin					
		Mies		Nainen		N	Vuodet	Mies		Nainen		N
%	taso	%	taso	%	taso			%	taso	%	taso	
1748–1807*	4,4	88,1	7,2	11,9	0,9	193	1754–1789	74,3	2,5	25,7	0,8	335
1789–1825**	6,9	94,6	24,6	5,4	1,3	447	1790–1849	85,9	4,8	14,1	0,7	1 807
							1850–1890	86,8	4,9	13,2	0,7	2 140
1891–1899	2,5	90,0	4,0	10,0	0,4	488	1891–1899	83,3	4,2	16,7	0,8	574
1900–1904	3,1	91,0	4,9	9,0	0,5	356	1900–1904	88,1	5,6	11,9	0,7	438
1905–1913	5,0	94,7	8,3	5,3	0,4	1 134	1905–1913	86,6	8,8	13,4	1,3	1 393
1920–1932	8,4	97,0	16,9	3,0	0,5	3 742	1920–1932	91,4	16,8	8,6	1,5	3 896
1933–1939	4,8	96,3	10,2	3,7	0,4	1 306	1933–1939	81,3	8,6	18,7	1,9	1 295
1940–1944	4,4	95,6	10,0	4,4	0,4	930	1940–1944	81,5	7,3	18,5	1,6	859
1945–1948	4,8	96,3	12,7	3,7	0,4	966	1945–1948	82,6	8,3	17,4	1,4	54
1949–1959	2,6	95,2	4,5	4,8	0,2	1 039	1949–1959	71,0	3,9	29,0	1,4	1 157
1960–1969	2,2	94,6	3,5	5,4	0,2	818	1960–1969	70,3	3,2	29,7	1,3	1 006
1970–1979	2,9	92,5	4,9	7,5	0,4	1 221	1970–1979	74,4	4,4	25,6	1,4	1 222
1980–1989	2,9	92,3	4,8	7,7	0,4	1 239	1980–1989	70,3	4,2	29,7	1,7	1 413
1990–1999	3,0	90,1	5,3	9,9	0,6	1 478	1990–1999	71,1	4,4	28,9	1,7	1 550
2000–2009	2,4	87,4	4,7	12,6	0,7	1 392	2000–2009	70,1	3,3	29,9	1,3	1 212
2010–2017	1,4	85,8	3,1	14,2	0,5	770	2010–2017	67,8	2,0	32,2	0,9	624

* Savo-Karjalan lääni; ** Vaasan lääni; ***Vuosien 1748–1825 tiedot koskevat alioikeuksissa syytettyjä; 1891–1989 tiedot alioikeuksissa tuomitut; 1990– tiedot murhista, tapoista ja surmista epäiltyjä; taso = tekijöitä/uhreja 100 000 miestä/naista kohti vuodessa; HKT = henkirikoskuolleisuuden vuotuinen keskitaso 100 000 asukasta kohti.

Henkirikollisuus on Suomessa ollut koko ajanjakson, jolta tietoja on saatavissa, miesten keskinäistä rikollisuutta. Vuosisadasta ja vuosikymmenestä toiseen rikoksiin syyllistyneistä 90–95 prosenttia on ollut miehiä, uhreista miesten osuus on vaihdellut 70 prosentista runsaaseen 90 prosenttiin. Kuluvalle vuosikymmenellä miesten osuus sekä epäillyistä että uhreista on laskenut historiallisesti poikkeuksellisen pieneksi. Korkeimmillaan osuudet olivat 1900-luvun alkupuolella. Rikollisuustason muutokset ovat pääsääntöisesti koskeneet lähinnä miesten keskinäistä väkivaltaa. Naisten tekemien samoin kuin naisiin kohdistuneidenkin henkirikosten määrän kehitys on ollut vakaampaa (taulukko 2).

Henkirikollisuuden ikärakenteessa jyrkin muutos tapahtui toisen maailmansodan jälkeen. 1700-luvulla, 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuoliskolla henkirikollisuus oli pääosin nuorisirikollisuutta. Sekä syillisistä että uhreista valtaosa oli alle 30-vuotiaita. Viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana ikärakenne on muuttunut olennaisesti. Nykyisin sekä rikosten tekijät että uhrit ovat huomattavalta osin keski-ikäisiä. Samalla alle 30-vuotiaiden miesten väestöön suhteutettu rikollisuustaso on pienentynyt murto-osaan sotia edeltäneestä ajasta.

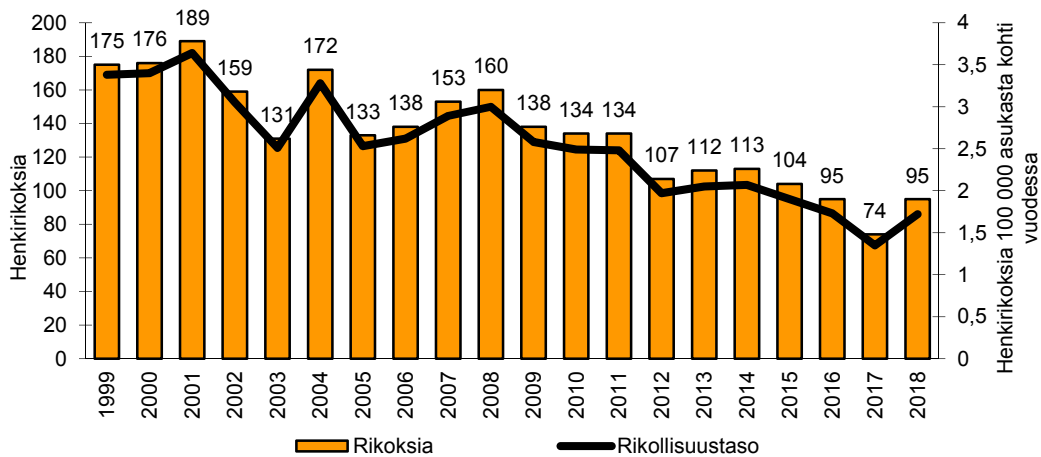
Kehitys ei ole ollut identtistä rikostyypeittäin. Lähisuhdeväkivaltaan liittyneiden henkirikosten määrän kehitys on ollut vakaampaa kuin muun henkirikollisuuden. Kokonaisrikollisuustason vaihtelu on tapahtunut perhepiirin ulkopuolisessa väkivallassa, samoin rikollisuustason lasku toisen maailmansodan jälkeen (kuvio 5).

Kuvio 5 Henkirikollisuuden taso rikostyypeittäin 1748–2017 (Viljanen 1983; Koskivirta 2001; Ylikangas 1976; Krimo: henkirikosseuranta)

2.3 Henkirikollisuuden kehitys viime vuosikymmeninä

Henkirikosten vuotuinen määrä on ollut Suomessa laskussa 1990-luvun puolivälistä alkaen. Lasku on aiheutunut miesten tekemien rikosten, sekä miehiin että naisiin kohdistuneiden, määrän selvästä vähentymisestä (kuvio 6).

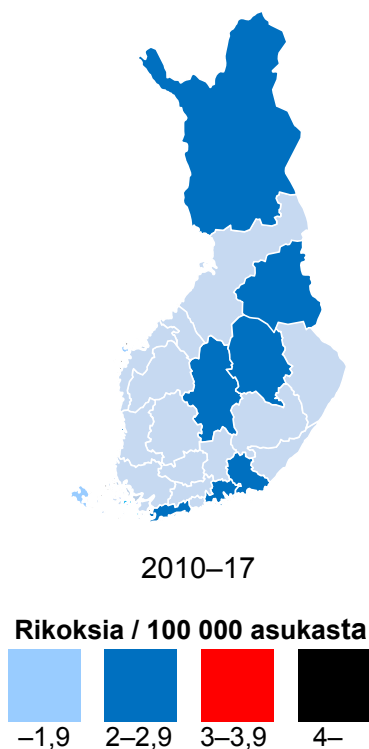
Kuvio 6 Henkirikosten määrä ja rikollisuustaso 1999–2018 (Tilastokeskus; ei sisällä turvapaikanhakijoiden ulkomailla ennen Suomeen saapumista tekemiä rikoksia)

Laskeva kehitys Suomessa on ollut osa yleisempää kansainvälistä kehitystä (ks. kuvio 3 edellä). Siitä, mikä laskun on aiheuttanut, ei ole muodostunut selvää näkökantaa (Eisner 2015; Lappi-Seppälä & Lehti 2015). Rikollisuustason lasku ei näyttäisi kuitenkaan olevan suorassa yhteydessä esimerkiksi demografiseen kehitykseen, vaikka väestön vanheneminen onkin erityisesti Euroopassa siihen myötävaikuttanut (Nieuwbeerta & Leistra 2007; Lehti 2015).

Vuonna 2018 aiempien vuosien myönteinen kehitys katkesi ainakin hetkellisesti. Ajallisesti henkirikollisuuden kääntyminen kasvuun osui yhteen alkoholilain muutoksen kanssa, jolla vahvojen oluiden, siiderien ja long drink -juomien jakelun sääntelyä lievennettiin. Samanaikaisesti alkoholiverotusta kiristettiin. Muutosten yhteisvaikutus kokonaiskulutukseen näyttäisi jääneen pieneksi. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole tietoa siitä, kuinka muutokset ovat vaikuttaneet kulutukseen henkirikollisuuden riskiryhmässä, johon väkivallan kasvu vuonna 2018 keskittyi. Alkoholipolitiikalla ja kulutuksen muutoksilla on ollut läheinen yhteys henkirikollisuuden vuotuisiin tason muutoksiin Suomessa ainakin 1800-luvulta lähtien (Sirén & Lehti 2006; Lehti & Sirén 2018). Siinä mielessä vuoden 2018 tapahtumat eivät ole yllättäviä. Aiemmasta poikkeavaa on kuitenkin se, että väkivallan tason jyrkkään muutokseen ei tällä kertaa ole yhdistynyt selvää muutosta kokonaiskulutuksen tasossa. Kuinka pitkäaikaiseksi vuonna 2018 tapahtunut henkirikosten määrän kääntyminen kasvuun muodostuu, selviää tulevina vuosina.

2.4 Alueellinen jakauma

Kuntatyyppiryhmien väliset erot henkirikollisuuden tasossa ovat Suomessa tällä hetkellä pienet. Henkirikollisuuden alueelliset erot ovat suuremmat, vaikka ovatkin viime vuosina supistuneet. Korkean väkivallan alueilla rikollisuustaso on pääsääntöisesti korkea kuntatyyppistä riippumatta, matalan henkirikollisuuden alueilla vastaavasti maan keskiarvon alapuolella niin kaupungeissa kuin maaseudullakin. Korkean henkirikollisuuden maakunnat ovat viime vuosikymmeninä löytyneet pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomesta.⁴ Toisaalta henkirikollisuuden väheneminen, joka alkoi Etelä- ja Länsi-Suomesta, on nyttemmin havaittavissa koko maassa. Viimeisten kahdeksan vuoden vuotuinen keskimääräinen rikollisuustaso on henkirikosseurannan mukaan ollut kaikissa maakunnissa alle kolmen surmatun 100 000 asukasta kohti. Katsauskaudella henkirikollisuuden taso oli korkein Lapissa (2,8) ja matalin Ahvenanmaalla, missä ei tehty yhtään henkirikosta. Manner-Suomen maakunnista matalin rikollisuustaso oli Keski-Pohjanmaalla (0,9) (kuvio 7).

Kuvio 7 Henkirikollisuuden vuotuinen taso maakunnittain 2010–2017. Henkirikosseuranta.

⁴ Vuosien 1980–2009 maakunnittaiset rikollisuustasot löytyvät vuoden 2016 henkirikoskatsauksesta (helda.helsinki.fi/handle/10138/160000).

3 Rikokset

Seuraavat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään 12.2.2019 mennessä kirjattuihin henkirikoksiin. Varsinainen katsauskausi käsittää vuodet 2010–2017. Henkirikosseuranta on jatkunut 17 vuotta ja mahdollistaa nykyisin myös ajallisten muutosten tarkastelun. Tässä katsauksessa kuluvan vuosikymmenen tietoja on verrattu edelliseen vuosikymmeneen. Katsauskaudelta kirjattujen henkirikosten määrä oli 709, joista kymmenen oli tietokannassa merkitty pimeiksi.⁵ Vertailukaudelta 2003–2009 rikoksia oli kirjattu 873. Pääepäiltyjä katsauskauden selvitettyissä rikoksissa oli 660. Epäiltyjen ja uhrien aiempaa rikollisuutta koskevat tiedot on kerätty Oikeusrekisterikeskuksen pitämästä rikosrekisteristä ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tuomiolauselmatietokannasta. Rikosten seuraamuksia koskevat tiedot on saatu Oikeusrekisterikeskuksesta ja Valtakunnan-syyttäjänvirastosta.

3.1 Osapuolten aiempi rikollisuus

Huomattavalla osalla henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä ja naisista on aiempia rikostuomioita. Vuosien 2010–2016 miessyylisistä 74 prosenttia ja naissyylisistä 54 prosenttia oli tuomittu aiemmin ainakin kerran rikoslakirikoksista rangaistukseen. Rikosrekisterin (aiempia vankeus- tai yhdyskuntapalvelutuomioita) miessyylisistä omasi 60 prosenttia ja naissyylisistä 36 prosenttia. Aiempia suoritettuja ehdottomia vankeustuomioita miessyylisistä oli 37 prosentilla ja naissyylisistä 16 prosentilla. Vankilassa olleista miehistä 73 prosentilla vankilakertoja oli ollut useampia. Huomion arvoista oli, että 87 prosenttia ehdottomia vankeusrangaistuksia omanneista oli ollut vankilassa rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ja 65 prosenttia oli vapautunut vankilasta rikosta edeltäneen vuoden aikana (taulukko 3).

Henkirikosseurannassa kerätään erikseen tiedot rikoksesta epäiltyjen aiemmasta väkivaltarikollisuudesta. Tiedot eivät perustu Oikeusrekisterikeskuksen tietokantoihin, vaan esitutkinnassa ilmi tulleeeseen. Ne koskevat siten, ei ainoastaan aiemmin ilmi tullutta väkivaltarikollisuutta, vaan myös aiempaa viranomaisten tietoon tulematta jäänyttä väkivaltaa. Näiden tietojen mukaan katsauskauden miessyylisistä 78 prosenttia ja naissyylisistä 61 prosenttia oli syyllistynyt aiemmin väkivaltarikoksiin.

⁵ Katsauskaudella tarkoitetaan jäljempänä aina vuosia 2010–2017, ellei nimenomaisesti muuta ole mainittu.

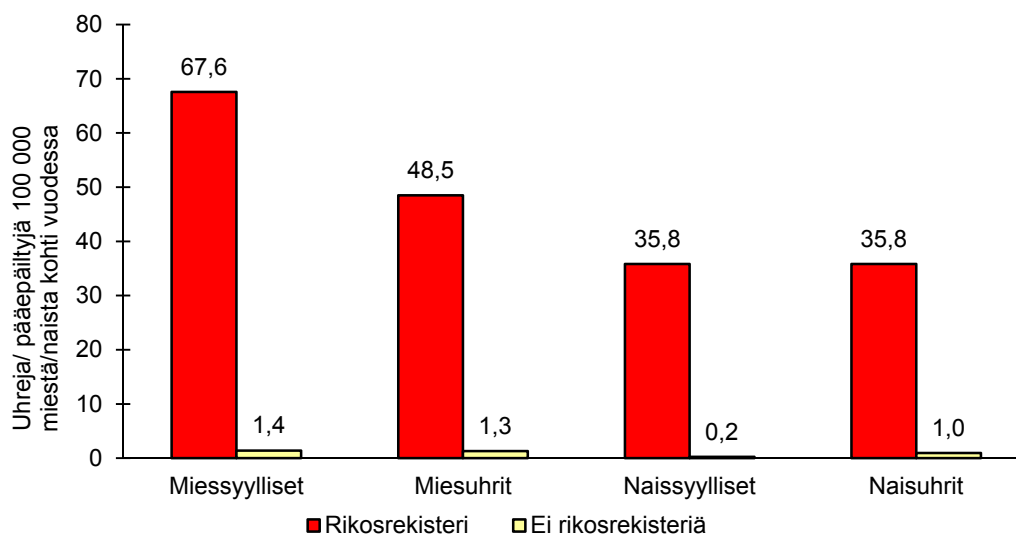
Taulukko 3 Henkirikosten miesosapuolten aiempi rikollisuus 2003–09 ja 2010–16 (%)

	Sylliset		Aikuiset ^a uhrin	
	2003–09	2010–16	2003–09	2010–16
Rikostuomioita 1999– (kaikki tuomiot)	70 %	74 %	65 %	68 %
Rikosrekisteri (vankeustuomioita)	60 %	60 %	42 %	51 %
- ollut vankilassa	35 %	37 %	27 %	29 %
Aiempia tuomioita väkivaltarikoksista	55 %	60 %	30 %	39 %
Aiempia tuomioita henkirikoksista	7 %	5 %	1 %	2 %
Aiempia tuomioita varkausrikoksista	44 %	46 %	21 %	32 %
Aiempia tuomioita ryöstörikoksista	20 %	18 %	4 %	8 %
Aiempia tuomioita seksuaalirikoksista	3 %	4 %	1 %	2 %
Aiempia tuomioita rattijuopumuksesta	49 %	49 %	35 %	44 %
Aiempia tuomioita huumausainerikoksista	25 %	31 %	16 %	20 %
PATJA-kirjauksia	..	88 %	..	84 %
- epäilty väkivaltarikoksessa	..	64 %	..	41 %
- uhri väkivaltarikoksessa	..	41 %	..	38 %
- epäilty muussa rikoksessa	..	73 %	..	57 %
- uhri muussa rikoksessa	..	47 %	..	36 %
- poliisilakiperusteinen kiinniotto	..	42 %	..	38 %
N	711	526	589	435

a) 15 vuotta täyttäneet; tiedot PATJA-kirjauksista koskevat vuosia 2013–2017 (epäillyt: N=330; aikuiset uhrin N=272).

Rikosta edeltäviä kirjauksia poliisiasian tietojärjestelmän rikos- ja sekalaisilmoituksista löytyi 89 prosentilta vuosina 2013–2017 henkirikoksista epäillyistä miehistä ja 85 prosentilta rikosten aikuisilta miesuhreilta. Aikaisempia väkivaltarikos-epäilyjä löytyi PATJA:sta 64 prosentilta miesepäilyjä, toisaalta 41 prosenttia oli joutunut ainakin kerran myös väkivaltarikoksen uhriksi. Vastaava rikosepäilyjen osuus oli miesuhreilla pienempi, väkivaltarikoksen uhriksi aiemmin joutuneiden osuus oli miesuhreilla suunnilleen sama kuin miesepäilyillä (taulukko 3).

Kaiken kaikkiaan pääosalla henkirikoksiin syyllistyvistä miehistä ja henkirikosten miesuhreista on varsin rankka rikollinen tausta, mutta erojakin on. Selvin niistä koskee aiempaa väkivaltarikollisuutta. Henkirikoksiin syyllistyvistä miehistä ja naisista pääosalla on väkivaltainen tausta, uhreista huomattavasti harvemmallalla. Yhteistä tekijöille ja uhreille on sitä vastoin se, että kaiken tyyppinen aiempi vakava rikollisuus lisää sekä miehillä että naisilla selvästi riskiä sekä syyllistyä henkirikokseen että joutua henkirikoksen uhriksi (kuviot 8).

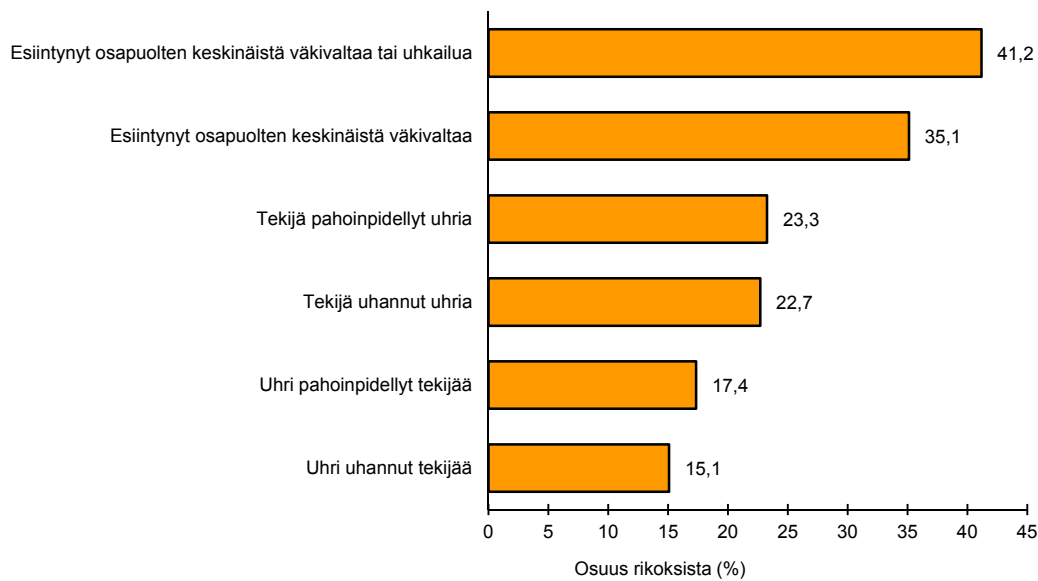
Kuvio 8 Rikosrekisterin omaanneiden ja omaamattomien aikuisten miesten ja naisten henkrikollisuuden taso ja henkirikoskuolleisuus 2010–2013 (pysyvästi maassa asuva 15 vuotta täyttänyt väestö)

Kuviossa 8 on esitetty rikosrekisterin omaavien henkilöiden ja rikoksista rekisteröimättömien suhteellinen riski kuolla henkirikoksen uhrina ja itse syyllistyä henkirikokseen. Ero on huima: miehillä rikoksesta rekisteröityjen henkrikollisuuden taso on lähes 50-kertainen ja henkirikoskuolleisuus yli 35-kertainen rikoksesta rekisteröimättömiin nähden. Naisilla rikoksesta rekisteröityjen rikollisuustaso on peräti 150-kertainen, kuolleisuudessa ero on samaa luokkaa kuin miehillä. Ero on pysynyt samankaltaisena 2000-luvulla. Rikollisuustason ja kuolleisuuden muutoksissa vuosien 2003–2009 ja 2010–2013 välillä rikosrekisterin omaavien ja rikoksesta rekisteröimättömien ryhmissä on sen sijaan ollut selviä eroja.⁶ Sekä rikoksiin syyllistyminen että riski kuolla henkirikoksen uhrina ovat vähentyneet viimeisten kymmenen vuoden aikana selvästi enemmän (myös matalampi alkutaso huomioiden) rikoksesta rekisteröimättömillä naisilla ja miehillä (25–43 %) kuin rikoksesta rekisteröidyillä (4–22 %), rikoksesta rekisteröityjen miesten kuolleisuus henkirikoksiin on jopa lisääntynyt (+18 %) (ks. Henkirikoskatsaus 2015).

3.2 Osapuolten aiempi keskinäinen väkivalta

Huomattavassa osassa henkirikoksia rikosapuolten välillä on esiintynyt jo aiemmin väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista (kuvio 9). Tilanteessa ei vuosina 2003–2017 tapahtunut merkittäviä muutoksia.

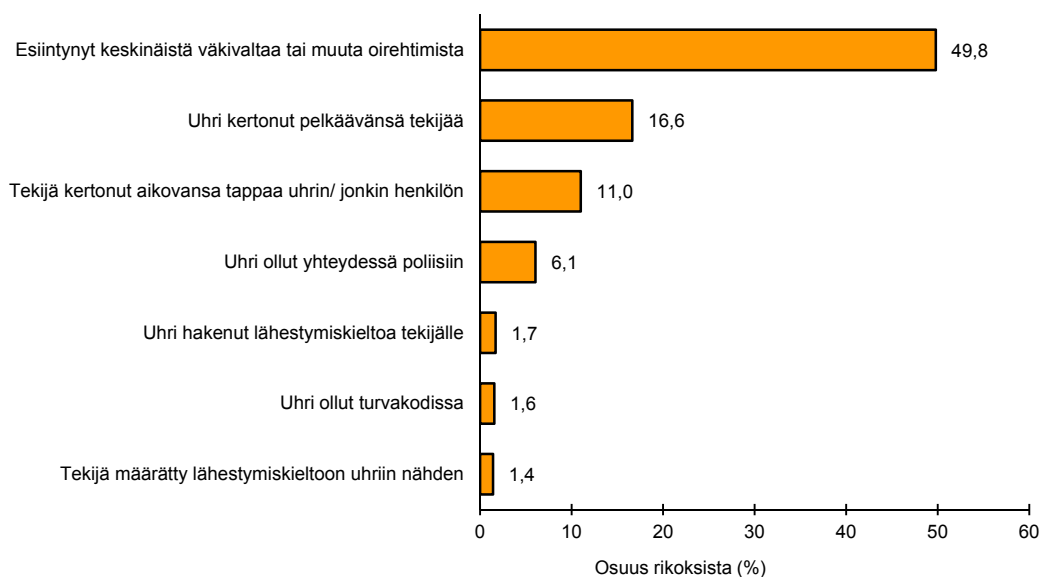
⁶ Tiedot vuosilta 2003–2009 löytyvät: helda.helsinki.fi/handle/10138/154148.

Kuvio 9 Rikososapuolten aiempi keskinäinen väkivalta henkirikoksissa 2010–2017 (%; N=709)

3.3 Muu rikosta edeltänyt oirehtiminen

Keskinäisen väkivallan ja uhkailujen lisäksi seurantajärjestelmään kirjataan tietoja myös muunlaisesta oirehtimisestä. Jonkin asteista ennalta oirehtimista tai keskinäistä väkivaltaa oli esiintynyt 50 prosentissa katsauskauden henkirikoksia, osapuolet olivat kuitenkin kääntyneet ongelmiansa johdosta suhteellisen harvoin viranomaisten tai väkivallan uhrien tukijärjestelmien puoleen. Keskeinen ongelma henkirikosten ennalta ehkäisyssä näyttäisi olevan se, kuinka osapuolten keskinäinen oirehtiminen saataisiin nykyistä paremmin ja riittävän ajoissa sellaisten tahojen tietoon, jotka voisivat siihen tehokkaasti puuttua. Tältä osin tilanne ei tilastojen valossa ole radikaalisti muuttunut viimeisen vuosikymmenen kuluessa. Esimerkiksi pelkojensa johdosta poliisiin puoleen ennen rikosta kääntyneiden uhrien osuus oli vuosina 2003–2009 5,5 prosenttia ja 2010–2017 6,1 prosenttia; turvokotipalveluihin uhreista oli ensimmäisellä ajanjaksolla turvautunut 0,7 prosenttia, jälkimmäisellä 1,6 prosenttia. Kumpikin osuus on siten viime vuosina kasvanut, mutta on edelleenkin erittäin alhainen (kuvio 10). Kahdessatoista rikoksessa uhri tai uhrin lähiomainen oli hakenut lähestymiskieltoa surmaajalle ennen tekoa, tapauksista kymmenessä lähestymiskielto oli voimassa rikoshetkellä. Yhtä lukuun ottamatta kaikkien näiden rikosten suorana tai epäsuorana kohteena oli tekijän vaimo tai entinen vaimo.

Kuvio 10 Henkirikoksiin liittynyt ennalta oirehtiminen 2010–2017 (%; N=709)

Vuodesta 2013 alkaen henkirikostietokantaan on kirjattu tietoja rikososapuolten esiintymisestä poliisiasiantietojärjestelmään (PATJA) kirjatuihin rikoksiin edeltävissä ilmoituksissa. Vuosilta 2013–2017 tietoja on 326 rikoksen osapuolista. Niistä 22 prosentissa osapuolet olivat ennen rikosta esiintyneet yhdessä ainakin kerran jossakin roolissa tietojärjestelmään kirjatussa rikosilmoituksessa. Aiempia väkivaltarikosilmoituksia, joissa tekijä oli epäiltynä ja uhri uhrina, löytyi kahdeksasta prosentista tapauksia. Ilmoituksia, joissa osapuolten roolit olivat päinvastaiset, viidestä prosentista. Useimmin osapuolten aiempaa väkivaltaa koskevia rikosilmoituksia löytyi naisiin kohdistuneiden parisuhdetappojen kohdalla. Niistä 26 prosentista löytyi ilmoituksia tekijän aiemmasta uhuriin kohdistuneesta väkivallasta ja 17 prosentista uhrin tekijään kohdistamasta väkivallasta. Muun tyyppisissä henkirikoksissa, vaikka niiden tekijöistä ja uhreista valtaosa onkin poliisiin ”vanhoja tuttuja”, poliisin tietojärjestelmiin kirjattujen tietojen perusteella vaikuttaisi olevan varsin vaikea ennakoita rikoksia tai sitä kuka surmaa kenet.

3.4 Uhrien ja tekijöiden määrä

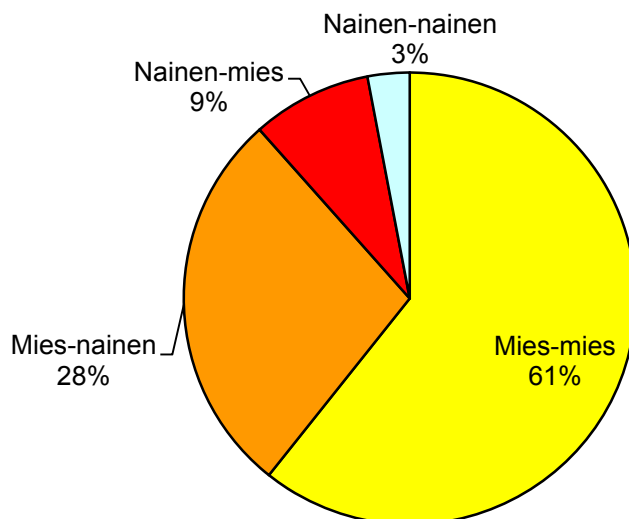
Katsauskaudelta on tähän mennessä kirjattu yhteensä 664 henkirikostapahtumaa, joista kymmenen oli 15.2.2019 selvittämättä. Tapahtumista, joissa tekijöiden henkilöllisyys oli selvitetty, pääosassa (78 %) oli ainoastaan yksi uhri ja yksi tekijä.⁷ Useamman uhrin rikostapahtumia oli viisi prosenttia kaikista, useamman tekijän 17 prosenttia. Kolme uhria vaatineita rikostapahtumia oli katsauskaudella seitsemän ja kahden uhrin rikoksia 28.

Rikostapahtumista pääosassa (56 %) oli osallisina ainoastaan miehiä, 84 prosentissa tekijöinä oli vain miehiä. Rikollisuuden miehisyys ei ole tapahtunut

⁷ Henkirikostapahtuma = tilanne, jossa on surmattu yksi tai useampi henkilö samalla kertaa; henkirikos = jokainen uhri muodostaa erillisen rikoksen.

muutoksia vuosikymmenen mittaan. Mainitut osuudet olivat vuosina 2003–2009 57 ja 84 prosenttia.

Rikoksittain⁸ laskien miesten väliset henkirikokset muodostivat koko katsauskaudella 61 prosenttia kaikista. Henkirikoksista 28 prosentissa uhri oli nainen ja pääepäilty mies, yhdeksässä prosentissa nainen oli surmannut miehen ja kolmessa prosentissa nainen oli surmannut naisen. Tältäkin osin tilanne on ollut vuosituhannen alusta saakka vakaa: vuosina 2003–2009 miesten välisten henkirikosten osuus kaikista oli 60 prosenttia.

Kuvio 11 Uhrin ja pääepäillyn sukupuoli henkirikoksissa 2010–2017 (%; N=699)

3.5 Tekovälineet ja väkivallan tyypit

Yleisin tekoväline katsauskauden henkirikoksissa (niin miesten kuin naistenkin) oli teräase ja yleisin teräase keittiöveitsi, jota oli käytetty 25 prosentissa rikoksia (56 % rikoksissa käytetyistä teräaseista).

Miesten tekemistä henkirikoksista joka neljäs oli tehty ilman asetta, pahoinpitelällä tai kuristamalla uhri kuoliaaksi. Miehet käyttivät myös ampuma-asetta rikoksissaan selvästi naisia yleisemmin. Erityisesti naisille ominaisia tekovälineitä olivat puolestaan myrkyt ja pehmeät tukahduttamisvälineet.

Runsaassa puolessa rikoksia (57 %) tekijä oli käyttänyt tekopaikalta käteen sattunutta välinettä, teräaseella tehdyistä rikoksista osuus oli 67 prosenttia ja tylpällä lyömäaseella tehdyistä 75 prosenttia. Rikoksissa käytetyistä ampuma-aseista käsituliaseet olivat lähes aina (82 %) tekijän mukanaan tuomia, metsästysaseista huomattava osa (46 %) oli sen sijaan tekopaikalta käteen otettuja.

⁸ Uhrin ja pääepäillyn sukupuoli.

Taulukko 4a Tekoväline henkirikoksissa 2010–2017 (%)

	Kaikki rikokset (N=709)	Miesepäiillyt (N=618)	Naisepäiillyt (N=81)
Teräase	44	44	47
Väkivalta ilman välinettä	22	23	15
kuristaminen	6	7	2
Ampuma-ase	14	15	7
käsituliase	6	7	1
haulikko	3	3	2
Tylppä ase	7	8	4
Auto	3	3	5
Nuora ym.	3	3	1
Vesi	2	1	7
Tuli	2	2	2
Myrkky	1	1	2
Tyyny ym.	1	0,2	7
Muu	0,1	-	1
Ei tietoa	0,1	0,2	-
Yhteensä	99	100	98

Ampuma-aseella tehdyt rikokset muodostivat 14 prosenttia jakson henkirikoksista. Uhreittain laskien rikoksissa käytetyistä ampuma-aseista 28 prosenttia oli luvallisia.⁹ Osuus on viime vuosina ollut huomattavasti pienempi kuin vuosina 2003–2009, jolloin ampuma-aseella surmatuista 46 prosenttia surmattiin luvallisella aseella (huomioimatta Jokelan ja Kauhajoen joukkomurhia osuus oli 39 %). Tekijäpohjaisesti laskien luvallisella aseella surmanneiden osuus on pienentynyt 28 prosenttiin 41 prosentista (taulukko 4b).

Taulukko 4b Luvallisella ampuma-aseella surmanneiden osuus asetyypeittäin 2003–2009 ja 2010–2017 (% kuvaa luvan omanneiden osuutta kyseisellä asetyypillä surmanneista; tekijäkohtaiset tiedot)

	2003–09 epäiltyjä	2003–09 luvallinen ase	2010–17 epäiltyjä	2010–17 luvallinen ase
Käsituliase	60	30 %	39	26 %
Haulikko/ yhdistelmäase	42	62 %	16	44 %
Kivääri	6	50 %	4	50 %
Pienoiskivääri	8	50 %	11	45 %
Katkaistu haulikko/kivääri*	6	0 %	11	9 %
Konetuliase	-	-	3	0 %
Ilmakivääri	-	-	1	-
Taljajousi	1	-	3	-
Kaikki ampuma-aseet	123	41 %	88	28 %

* Lupa aseeseen, jonka myöhemmin katkaissut.

⁹ Luvallisella ampuma-aseella tarkoitetaan tässä asetta, johon asetta käyttäneellä henkilöllä oli voimassa oleva lupa.

Taulukosta 4b on havaittavissa, että muutos on tapahtunut erityisesti käsituliaseella ja haulikolla tehdyissä rikoksissa ja toisaalta johtunut epätyypillisillä ampuma-aseilla tehtyjen rikosten lisääntymisestä. Ampuma-asesurmista tapahtunut rikollisuuden lasku ajanjaksojen välillä on tapahtunut ensisijaisesti laillisilla aseilla tehdyissä rikoksissa (–57 %), toisaalta myös laittomilla aseilla tehtyjen rikosten määrä väheni tekijäkohtaisesti laskien 23 prosenttia.

Teräaseella tehdyissä henkirikoksissa tekijän sukupuolella oli vaikutusta väkivallan intensiivisyyteen. Miesten teräaseella tekemistä rikoksista 24 prosentissa uhri oli surmattu yhdellä pistolla ja 35 prosentissa yli kymmenellä pistolla. Naisten teräasetapoista yhden piston rikoksia oli 59 prosenttia ja yli kymmenen piston rikoksia 15 prosenttia. Ero syntyi pääasiassa lähisuhteessa tehdyistä rikoksista. Naisten teräaseella tekemistä parisuhdetapoista yli 80 prosenttia oli yhden piston rikoksia, miesten tekemistä vain joka neljäs (taulukko 4 c).

Taulukko 4c Väkivallan intensiivisyys teräaseella tehdyissä henkirikoksissa vuosina 2010–2017, tekijän sukupuoli ja suhde uhriin (uhripohjaiset tiedot)

Uhrina	Tekijä mies		Tekijä nainen	
	Yksi lyönti	Yli 10 lyöntiä	Yksi lyönti	Yli 10 lyöntiä
Puoliso ym.	13 (24 %)	24 (44 %)	18 (82 %)	2 (9 %)
Muu omainen	8 (21 %)	16 (41 %)	-	-
Perheen ulkopuolinen	50 (26 %)	61 (31 %)	5 (29 %)	4 (24 %)
Kaikki uhrit	71 (24 %)	102 (35 %)	23 (59 %)	6 (15 %)

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmästä on saatavissa tietoa siitä, ehtikö uhri saada ammattimaista elvytystä tai hoitoa vammoihinsa ennen kuolemaansa.

Taulukko 5 Uhrin saama ensihoito ja menehtymispaikka henkirikoksissa 2010–2017 (%; N=709)

Uhrin saama hoito ja menehtymisen paikka ja aika	%
Uhri oli kuollut ennen ambulanssin/poliisin saapumista	77
Uhri saanut ammattimaista elvytystä, kuollut tekopaikalle	8
Uhri saanut ammattimaista elvytystä, kuollut matkalla sairaalaan	0,6
Uhri saanut sairaalahoitoa, kuollut sairaalassa/kotona sairaalasta kotiutettuna	13
Uhri kuollut 1–23 tuntia rikoksen jälkeen, ei saanut ammattimaista hoitoa vammoihinsa	0,7
Uhri kuollut yli vuorokausi rikoksen jälkeen, ei saanut amm. hoitoa vammoihinsa	0,3
Ei tietoa	-
Yhteensä	100

Pääosa uhreista (77 %) ei viime vuosien henkirikoksissa ole joko ehtinyt tai ei ole halunnut saada minkäänlaista ammattimaista hoitoa vammoihinsa. Jonkinlaista hoitoa on ehtinyt saada 22 prosenttia henkirikosuhreista, heistä valtaosa (61 %) on kuollut vammoihinsa sairaalassa tai sairaalasta kotiutettuna. Usein kyse on ollut vakavia kallonsisäisiä vammoja saaneista, jotka ovat saattaneet elää useampia vuorokausia rikoksen jälkeen. Menehtymiseen myötävaikuttaneena tekijänä on usein ollut pitkäaikaisesta päihteiden käytöstä johtuva huono yleiskunto (taulukko 5).

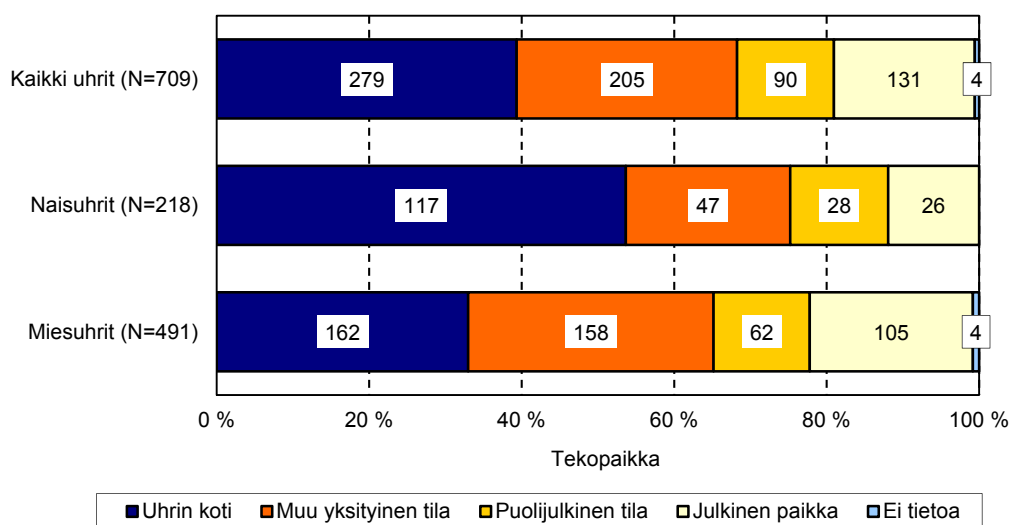
Taulukko 6 Ensihoitoa saaneiden ja sairaalassa menehtyneiden uhrien osuus kaikista uhreista tekovälineittäin henkirikoksissa 2010–2017 (%)

Tekoväline	Ensihoitoa/hoitosaaneiden osuus	Sairaalassa kuolleiden osuus
Väkivalta ilman välinettä	39	34
Teräase	20	6
Tylppä lyömäase	17	15
Ampuma-ase	12	7
Kaikki uhrit	22	13

Sekä väkivaltavammojen (erityisesti kallonsisäisten vammojen) hoidossa tapahtuva kehitys että ensihoidon nopeampi saatavuus (myös syrjäseuduilla) todennäköisesti alentaisivat henkirikoskuolleisuutta nyky-Suomessa jonkin verran. Pääosassa rikoksia uhri on kuitenkin jo avun ulottumattomissa, kun apua hälytetään tai uhri löydetään.

3.6 Tekopaikka

Suomalainen henkirikollisuus on viime vuosikymmeninä keskittynyt yksityisasuntoihin. Katsauskauden rikoksista 68 prosenttia oli tehty niissä, uhreista 39 prosenttia oli surmattu kotonaan. Verrattuna vuosiin 2003–2009 (72 % ja 40 %) kumpikin osuus on hieman pienentynyt.

Kuvio 12 Tekopaikka henkirikoksissa 2010–2017 (%)

Naisuhreista kotonaan oli surmattu 54 prosenttia, miehistä 33 prosenttia. Julkisilla paikoilla rikoksista oli tehty 18 prosenttia (ravintoloissa neljä prosenttia, kaduilla, toreilla ja kaupunkien puistoissa 12 prosenttia) (kuviot 11 ja 12). Julkisilla paikoilla tehtyjen rikosten suhteellinen osuus on pysynyt koko kuluvan vuosikymmenen vaakaana.

Taulukko 7 Työssä surmatut ammattiryhmittäin 2003–2017

<i>Ammatti</i>	<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>	<i>Kaikki</i>
Yksityisyrittäjä	4	1	5
Myyjä	3	1	4
Ravintolatyöntekijä	2	1	3
Kerho-ohjaaja	1	1	2
Maatalousyrittäjä/-työntekijä	1	1	2
Opettaja	1	1	2
Terveystenhoitaja	-	2	2
Poliisi	2	-	2
Koulukotiohjaaja	1	-	1
Rakennusalan työntekijä	1	-	1
Toimittaja	-	1	1
Vanginvartija	1	-	1
Yhteensä	17	9	26
Koululainen/opiskelija	7	9	16
Yhteensä	24	18	42

Työtehtävissä surmattiin katsauskaudella 13 henkilöä, kahdeksan miestä ja viisi naista. Lisäksi yksi miesopiskelija surmattiin oppilaitoksessaan. Vuosina 2003–2017 työssä surmattiin kaikkiaan 26 henkilöä, oppilaitoksissa surmattiin lisäksi 16 opiskelijaa (taulukko 7).

3.7 Päihteet

Suomalaiset henkirikokset liittyvät läheisesti alkoholin käyttöön ja alkoholinkäyttötilanteisiin.

Pääosa katsauskauden rikoksiin syyllistyneistä samoin kuin aikuisista uhreista oli rikoshetkellä alkoholin vaikutuksen alaisena. Kytkös alkoholin käyttöön oli erityisen kiinteä miesten henkirikoksissa: miessyyllyisistä ja aikuisista miesuhreista oli humalassa rikoshetkellä 73 prosenttia. Myös henkirikoksiin osallisina olleista naisista enemmistö oli ollut humalassa, osuudet olivat kuitenkin alhaisempia kuin miehillä. Humalatilán syvyydessä ei sukupuolten välillä ollut eroja. Rikoksiin syyllistyneet miehet ja naiset (jotka saatiin välittömästi teon jälkeen kiinni) olivat keskimäärin vajaan kahden promillen ja uhrít selvästi yli kahden promillen humalassa. Syyllisten kohdalla tulokset eivät ole yleistämiskelpoisia, sillä on todennäköistä, että humalatilán syvyys vaikutti kiinnijäämisriskiin. Sen sijaan uhrien osalta humalatilán syvyydellä ei mittaustuloksiin ollut vaikutusta, uhriksi valikoitumiseen sen sijaan todennäköisesti oli. Tuskin on sattumaa, että uhrien humalatilát olivat alkoholidonnaisissa henkirikoksissa yleensä selvästi tekijöiden humalatilója syvempiä. Vahva humalatilá lienee vaikeuttanut uhriksi joutuneiden toimintakykyä konfliktitilanteissa – niin henkistä kuin fyysistäkin (taulukko 8).

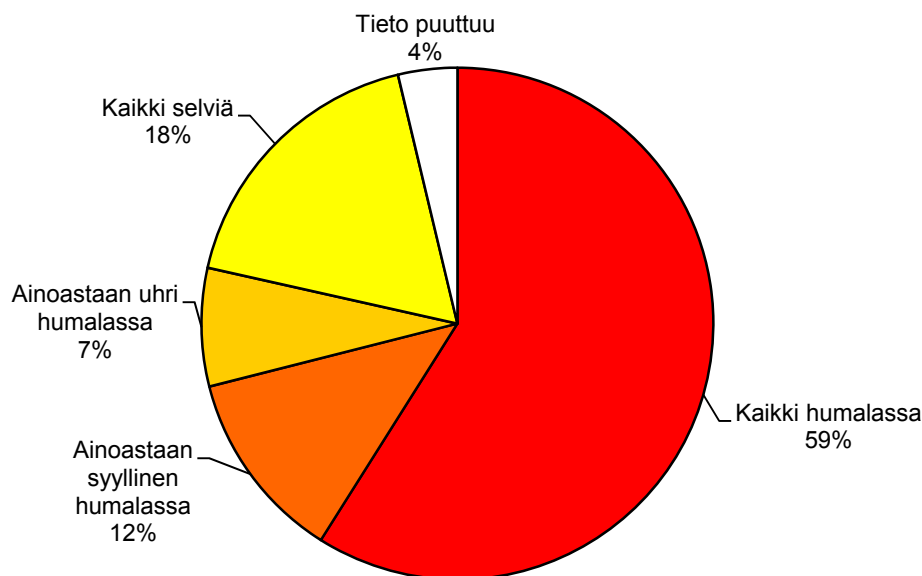
Humalassa rikoshetkellä olleista miesepäilyistä 67 prosenttia oli pelkästään alkoholihumalassa ja 33 prosenttia alkoholin ja jonkin muun (tai useampien muiden päihteiden) vaikutuksen alaisena. Naisepäilyistä vastaavat osuudet olivat samat: 67 ja 33 prosenttia.

Taulukko 8 Alkoholin vaikutuksen alaisena rikoshetkellä olleiden epäiltyjen ja aikuisten uhrien osuus henkirikoksissa 2010–2017 (%)

	Kaikki epäillyt (N=660)	Miesepäillyt (N=584)	Naisepäillyt (N=76)
Humalassa	70	71	64
Selvä	24	23	26
Ei tietoa	6	6	9
	100	100	99
Humalatila, keskiarvo	1,79 ‰	1,79 ‰	1,77 ‰
Humalatila, mediaani	1,80 ‰	1,80 ‰	1,54 ‰

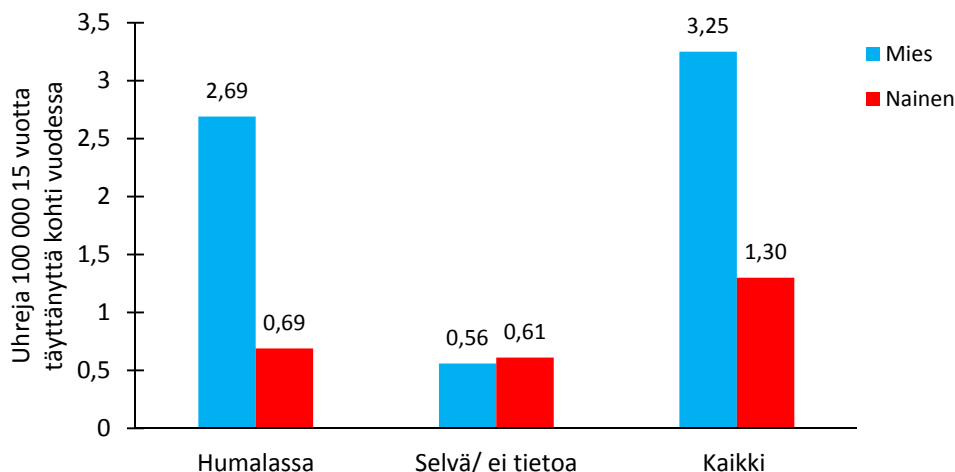
	Kaikki uhrit (N=670)	Miesuhrit (N=476)	Naisuhrit (N=194)
Humalassa	67	76	44
Selvä	31	22	55
Ei tietoa	2	3	2
	100	101	101
Humalatila, keskiarvo	2,31 ‰	2,31 ‰	2,32 ‰
Humalatila, mediaani	2,30 ‰	2,30 ‰	2,00 ‰

Rikoskohtaisesti tarkastellen 59 prosentissa katsauskauden aikuisten välisiä henkirikoksia kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa ja 78 prosentissa joku osapuolista. Rikoksia, joissa kumpikin osapuoli oli selvin päin, oli 18 prosenttia kaikista. Kun muut päihteet huomioitiin osuus pieneni 14 prosenttiin, vastaavasti rikosten osuus, jossa joku osapuolista oli päihteiden vaikutuksen alaisena kohosi 83 prosenttiin (kuvio 13).

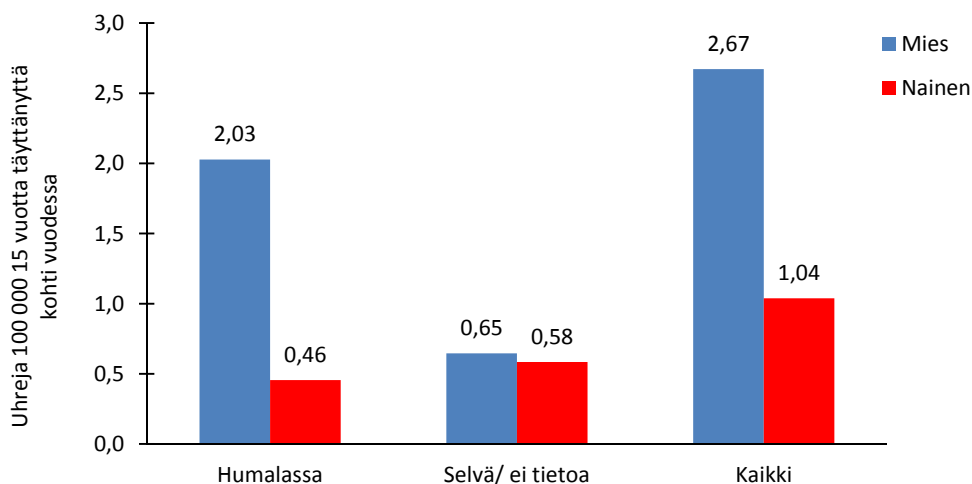
Kuvio 13 Osapuolten humalatila 15 vuotta täyttäneiden välisissä henkirikoksissa 2010–2017 (N=670)

Suhteuttamalla alkoholista päihtyneenä ja selvin päin surmattujen määrät aikuisväestöön voidaan havaita, että aikuisten miesten huomattavasti naisia korkeampi henkirikoskuolleisuus muodostuu Suomessa tällä hetkellä kokonaisuudessaan

erosta päihtyneenä surmattujen määrässä. Toisaalta henkirikoskuolleisuuden lasku viimeisten kymmenen vuoden aikana on keskittynyt alkoholisidonnaiseen väkivaltaan (kuviot 14a ja 14b). Vuosina 2003–2009 alkoholisidonnainen väkivalta muodosti 83 prosenttia aikuisten välisistä henkirikoksista, kun osuus vuosina 2010–2017 oli 78 prosenttia. Rikosten keskimääräinen vuotuinen määrä laski 98:sta 66:een, alkoholin käyttöön liittymättömien henkirikosten määrä 18:sta 15:een.

Kuvio 14a Aikuisten miesten ja naisten kuolleisuus henkirikoksiin uhrin päihtymystilan mukaan 2003–2009

Kuvio 14b Aikuisten miesten ja naisten kuolleisuus henkirikoksiin uhrin päihtymystilan mukaan 2010–2017

Muita pähteitä esiintyy henkirikosten yhteydessä yleensä yhdessä alkoholin kanssa käytettynä. Katsauskauden miesepäillyistä 30 prosenttia ja naisepäillyistä 24 prosenttia oli ollut rikoshetkellä myös muun päihteen kuin alkoholin vaikutuksen alaisena. Muita pähteitä nauttineista miehistä 80 prosenttia oli nauttinut päihdettä yhdessä alkoholin kanssa. Naisista näin oli tehnyt 89 prosenttia. Kovien huumeiden vaikutuksen alaisena miesepäillyistä oli rikoshetkellä 12 prosenttia ja naisepäillyistä viisi prosenttia. Aikuisista miesuhreista kovien huumeiden vaikutuksen

alaisena oli kymmenen prosenttia ja naisuhreista kuusi prosenttia. Vastaavasti psyykelääkkeitä tai psyykelääkkeitä ja alkoholia käyttäneitä oli miesuhreista 16 prosenttia ja naisuhreista 11 prosenttia.

Suomessa vuosina 2003–2011 henkirikokseen syyllistyneiden henkilöiden reseptilääkkeiden käytöstä tehdyn tutkimuksen tulosten mukaan psykoosilääkkeiden käyttöön ei liity merkitsevää henkirikokseen syyllistymisriskin lisäystä, mutta masennuslääkkeiden käyttöön liittyy lievästi kohonnut (+31 %) ja bentsodiatsepiinien (ahdistus- ja unilääkkeiden) käyttöön selvästi kohonnut (+45 %) riski. Kaikkein korkein riskin nousu liittyy kuitenkin opiaattikipulääkkeisiin (+92 %) ja tulehduskipulääkkeisiin (+206 %). (Alle 26-vuotiailla henkilöillä korkein riskin nousu liittyy opiaattikipulääkkeiden (+232 %) ja bentsodiatsepiinien (+95 %) käyttöön.) Kun sekoittavat tekijät vakioidaan, masennuslääkkeiden käyttöön liittyy ainoastaan hieman kohonnut henkirikosriski, kun taas bentsodiatsepiineihin ja erityisesti kipulääkkeisiin liittyen riski kohoaa voimakkaammin. Erot eivät selity samanaikaisella päihteiden käytöllä (Tiihonen ym. 2015).

3.8 Motiivit

Katsauskauden henkirikoksista 94 prosentille oli seurantajärjestelmään kirjattu yksi tai useampi motiivi. Ainoastaan yhden motiivin rikoksia oli 52 prosenttia, useamman motiivin vastaavasti 42 prosenttia.

Tavallisin rikostyyppi oli ryyppyriita, joka oli mainittu motiiviksi 29 prosentissa rikoksia ja päämotiiviksi 18 prosentissa. Muita suhteellisen usein esiintyneitä päämotiiveja olivat mustasukkaisuus (11 %), mielenterveydellinen häiriö (9 %), parisuhteen ongelmat (7 %), kosto (7 %) ja kiusaussuhteen päättäminen (6 %). Taloudelliseksi tulkittava päämotiivi oli ilmennyt kuudessa prosentissa rikoksia, ryöstömurhia¹⁰ rikoksista oli neljä prosenttia. Kaiken kaikkiaan välineelliseen, suunnitelmalliseen väkivaltaan viittaavia motiiveja oli varsin vähän. Palkkamurhia katsauskaudella tuli poliisin tietoon yksi.

Rikollisryhmien tai rikollisten väliset konfliktit oli mainittu päämotiiviksi kolmessa prosentissa katsauskauden rikoksia. Huomattava osa liittyi moottoripyöräjengien keskinäiseen tai sisäiseen väkivaltaan. Suhteellisen harvinaisia olivat myös viharikokset muodostaen vajaan prosentin ajanjakson henkirikoksista. Niistä useimmissa syynä oli uhrin tekijään kohdistama homoseksuaalinen lähestyminen (tai sellaiseksi tulkittu lähestyminen). Sinänsä on tulkinnanvaraista, oliko näitä tekoja ylipäättään katsottava varsinaisiksi viharikoksiksi. Päämotiivina oli uhrin häiritseväksi koettu käytös ja seurausten vakavuuteen oli myötävaikuttanut usein osapuolten syvä päihtymystila. Kuluvan vuosikymmenen ensimmäinen Suomessa poliisin tietoon tullut motiiviltaan puhtaan rasistinen henkirikos tehtiin vuonna 2014 Vaasassa. Uhri kuului kantaväestöön, tekijä etniseen vähemmistöön. Turussa tehtiin puolestaan elokuussa 2017 maassamme vuosikymmeniin ensimmäinen poliittisesti motivoitunut terrori-isku, kun marokkolainen mies surmasi kaksi ja haavoitti seitsemää naista. Syyllinen kertoi esitutkinnassa saaneensa innoituksensa islamistiselta terroristiryhmä ISIS:ltä. Seksuaalirikoksiin liittyi jakson henkirikoksista

¹⁰ Käsittää ryöstöihin, murtoihin ja varkauksiin liittyneet henkirikokset.

puolitoista prosenttia. Aikuisista naisuhreista seitsemän (4 %) ja miesuhreista yksi oli raiskattu rikoksen yhteydessä.

Naisten tekemien henkirikosten motiivit erosivat yleisjakaumasta (joka kuvasi lähinnä miesten rikollisuutta). Parisuhteen ongelmat oli yleisin motiivi (38 %) ja päämotiivi (20 %) naisten rikoksissa katsauskaudella. Toiseksi yleisin päämotiivi oli kiusaussuhteesta vapautuminen (17 %) ja kolmanneksi yleisin huollettavasta lapsesta vapautuminen (14 %).

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kirjataan tiedot myös siitä, onko rikos ollut suunnitelmallinen ja onko siihen liittynyt itsepuolustuksellisia piirteitä. Katsauskauden henkirikoksista 27 prosenttia oli rikostutkijoiden arvion mukaan ennalta harkittuja, vastaavasti 11 prosenttiin liittyi itsepuolustuksellisia piirteitä. Suunnitelmallisten rikosten osuus oli miesten rikoksista 28 prosenttia ja naisten tekemistä 25 prosenttia. Itsepuolustuksellisia piirteitä omanneiden tekojen osuus oli naisten henkirikoksista suurempi (20 %) kuin miesten (10 %).

3.9 Osapuolten suhde

Pääosa henkirikoksista on tuttavien, seurustelukumppanien tai perheenjäsenten välisiä (taulukko 9; kuvio 15).

Vuosina 2010–2018 surmattiin¹¹ 41 alle 15-vuotiasta lasta. Uhreista 20:n (49 %) surmaaja oli biologinen äiti, yhden äitipuoli (2 %), 18:n (44 %) biologinen isä, yhden (2 %) isäpuoli ja yhden (2 %) eno (liite 6).

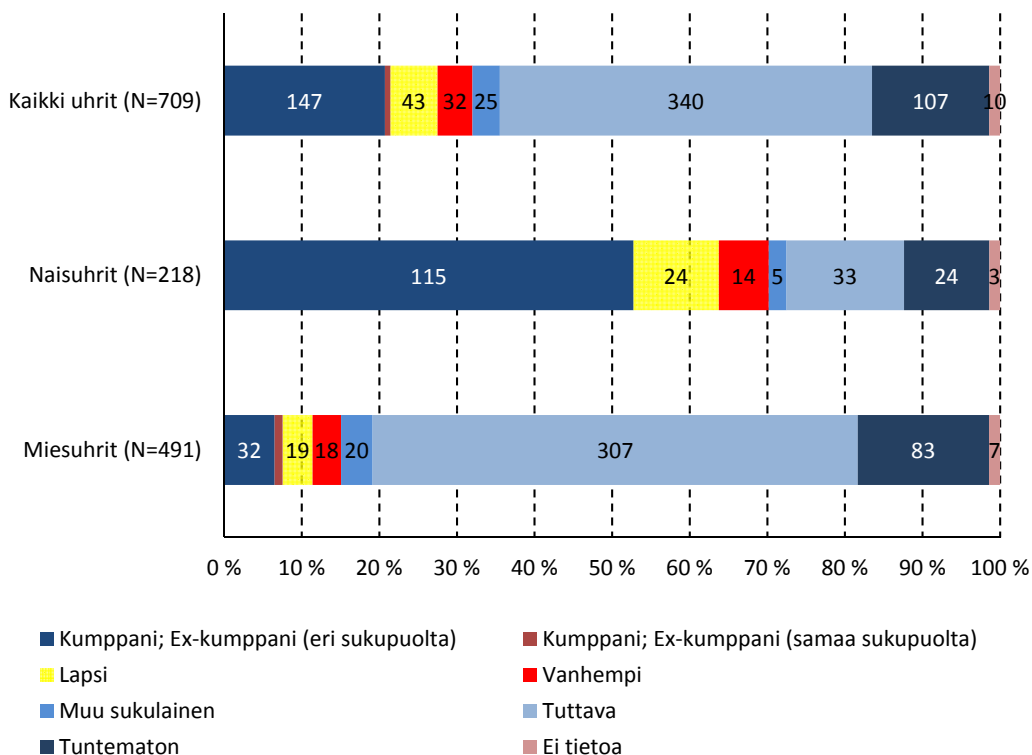
Aikuisista naisuhreista 59 prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, kymmenen prosentin surmaaja oli muu lähiomainen. Tuttavien surmaamaksi oli joutunut 17 prosenttia ja ennalta tuntemattoman henkilön 12 prosenttia. Kolme aikuisiin naisiin katsauskaudella kohdistunutta henkirikosta oli toistaiseksi selvittämättä (1,5 %) (ks. myös liite 4).

¹¹ Määrä perustuu tietokantaan kirjattuihin rikoksiin ja 15.2.2019 avoinna olleisiin rikosepäilyihin.

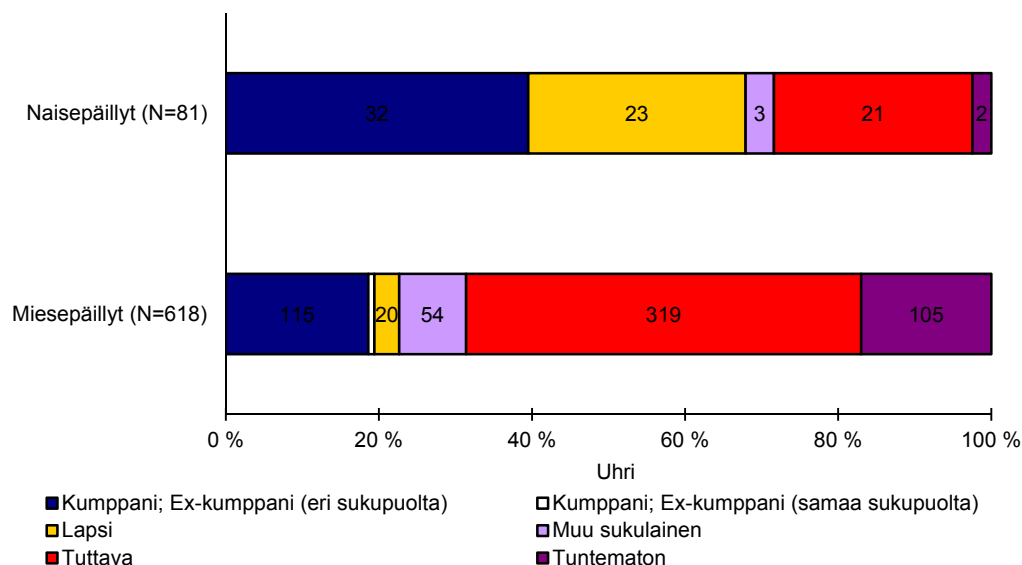
Taulukko 9 Osapuolten suhde henkirikoksissa 2012–2018 (2018 tiedot ennakkotietoja)

Uhri oli tjän	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Puoliso	9	13	12	5	5	11	20
Seurustelukumppani	2	2	3	2	6	4	2
Ex-puoliso/seurustelukumppani	5	5	4	5	5	3	5
Samaa sukupuolta oleva partneri	0	0	1	0	1	1	0
Lapsi	13	5	7	2	2	4	3
Vanhempi	4	2	3	3	8	2	3
Sisarus	1	2	1	2	1	0	1
Muu sukulainen	2	1	2	3	1	2	2
Tuttava	36	48	44	41	27	24	46
Ennalta tuntematon	14	10	10	19	17	13	4
Suhde ei tiedossa	0	0	0	0	0	1	3
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	3	1	1	0	1	3	2
Henkirikoksia yhteensä	89	89	88	82	74	68	91
Henkir. tutk. katoamistapaus	0	1	0	0	0	0	0
Henkirikokset ja kadonneet yht.	89	90	88	82	74	68	91
Rikoksista tehty ulkomailta	0	0	0	0	0	0	0

Aikuisista miesuhreista 64 prosentin surmaaja oli uhrin tuttava ja 17 prosentin uhrille aiemmin tuntematon henkilö. Miehistä seitsemän prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, vajaa prosentti samaa sukupuolta olevan partnerin ja yhdeksän prosenttia muun lähiomaisen. Seitsemän aikuiseen mieheen katsauskaudella kohdistunutta henkirikosta oli toistaiseksi selvittämättä (1,5 %) (ks. myös liite 5).

Kuvio 15 Osapuolten suhde henkirikoksissa 2010–2017 (%) (uhripohjainen; uhri oli tekijän...)

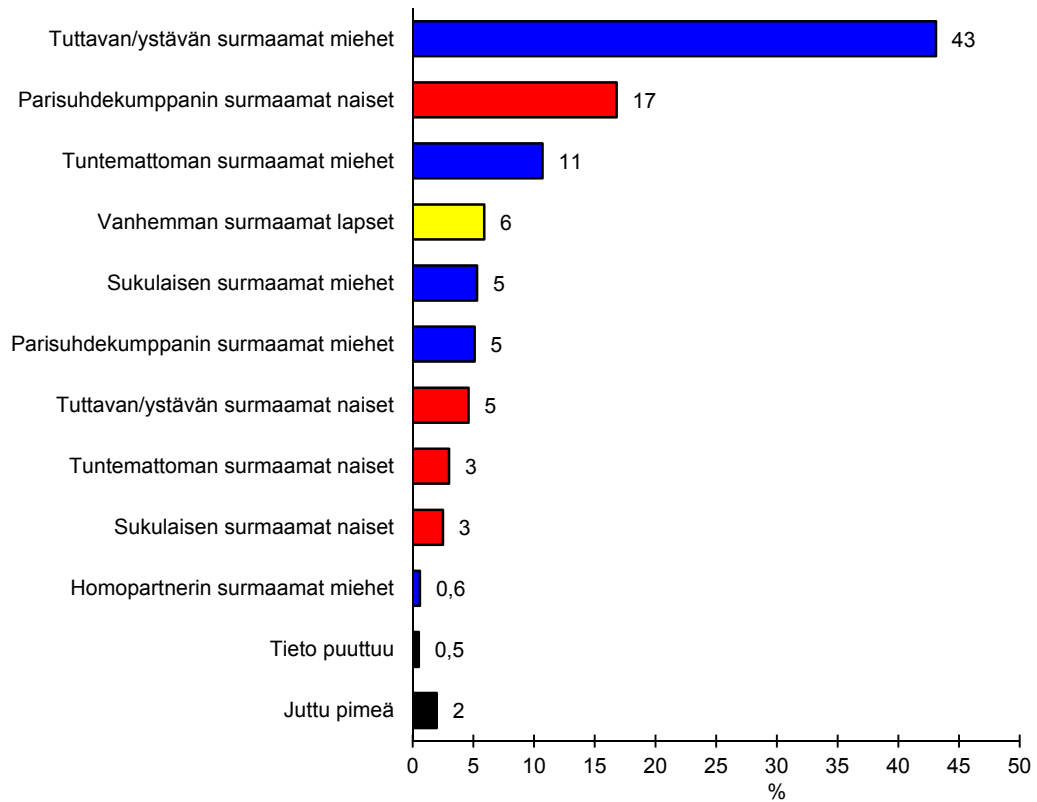
Naisten tekemien henkirikosten uhri oli useimmiten joko tekijän puoliso tai seurustelukumppani (40 %) tai tekijän lapsi (28 %). Muut sukulaiset muodostivat neljä prosenttia katsauskauden naissyyllysten uhreista, tuttavat 26 prosenttia ja tekijälle ennalta tuntemattomat henkilöt kaksi prosenttia (kuvio 16).

Kuvio 16 Mies- ja naispäilytjen uhrin henkirikoksissa 2010–2017 (uhripohjainen; uhri oli tekijän...)

Miesten uhreista tuttavat ja ystävät muodostivat 52 prosenttia ja puoliset, seurustelukumppanit ja entiset kumppanit 19 prosenttia. Tekijälle ennalta tuntemattomia uhreista oli ollut 17 prosenttia. Lähiomaisia uhrina oli yhdeksässä prosentissa miesten henkirikoksia ja tekijän omia lapsia kolmessa prosentissa.

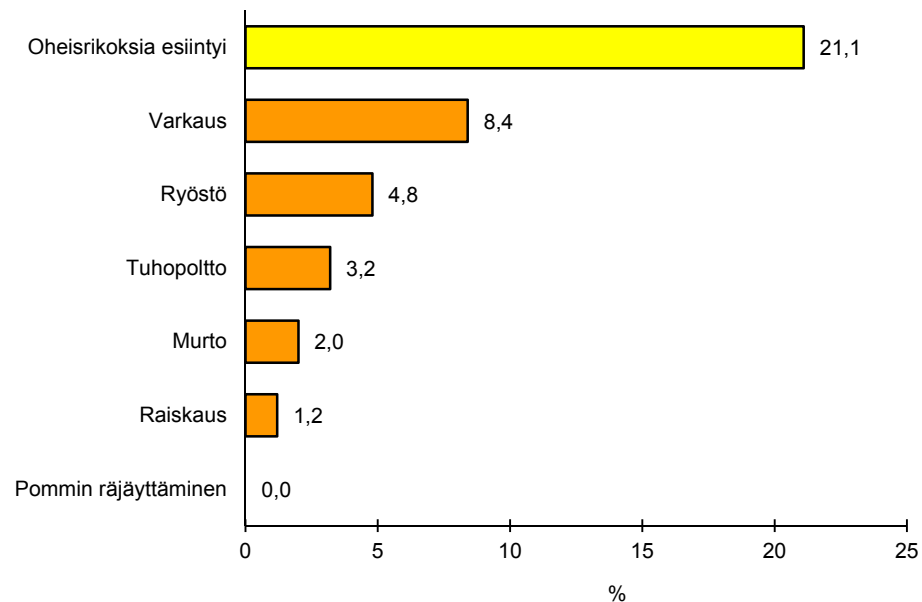
Kuviossa 17 on kuvattu henkirikollisuutemme rakennetta huomioimalla samanaikaisesti osapuolten suhde sekä uhrin sukupuoli ja ikä. Pylväiden väri on eritelty sukupuolen mukaan niin, että miesuhreja kuvaavat pylväät ovat sinisiä, naisuhreja kuvaavat punaisia ja lapsiuhreja kuvaava keltainen. Selvästi yleisin uhri henkirikoksissa on ystävän tai tuttavan surmaama mies. Vuosina 2010–2018 kaikista uhreista 43 prosenttia kuului tähän ryhmään. Toiseksi yleisin uhri on parisuhdekumppanin surmaama nainen: he muodostivat 17 prosenttia jakson surmaamista. Kolmanneksi yleisin on tilanne, jossa mies joutuu hänelle ennalta tuntemattoman henkilön surmaamaksi – 11 prosenttia viime vuosien henkirikosuhreista on ollut tuntemattoman surmaamia miehiä.

Kuvio 17 Henkirikosten osapuolityyppijakauma 2010–2018 (uhripohjainen; N=810)

3.10 Henkirikoksiin liittyvät oheisrikokset

Katsauskauden henkirikostapahtumista 21 prosenttiin liittyi oheisrikoksia.¹² Yleisin oheisrikos oli varkaus, ryöstö tai tuhopoltto. Raiskaus oli liittynyt yhteen prosenttiin rikoksia. Lisäksi henkirikoksiin oli liittynyt muun muassa petoksia, maksuvälinepetoksia ja kiristysrikoksia (kuvio 18).

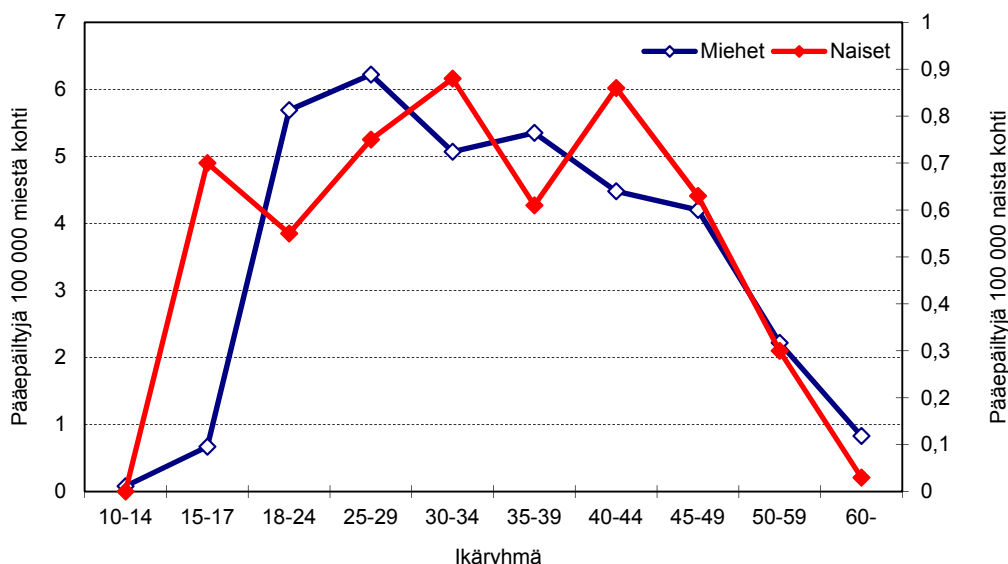
Kuvio 18 Henkirikoksiin liittyneet oheisrikokset 2010–2017 (rikostapahtumapohjainen; N=664)

¹² Mukaan ei ole laskettu useamman uhrin henkirikoksia, eikä rikoksiin liittyneitä hautarauhanrikkomis-, pahoinpitely-, ampuma-ase- tai päihteidenkäyttörikoksia.

4 Rikososapuolet

4.1 Ikä ja sukupuoli

Katsauskauden selvitetystä henkirikoksista epäiltiin pääepäiltyinä 584 miestä (88 %) ja 76 naista (12 %). Pimeinä tietokantaan oli ajanjaksolta kirjattu kymmenen henkirikosta (1,4 %).¹³

Kuvio 19 Henkirikollisuuden taso ikäryhmittäin 2010–2017 (pääepäiltyjä ikäryhmän 100 000 miestä/naista kohti vuodessa)

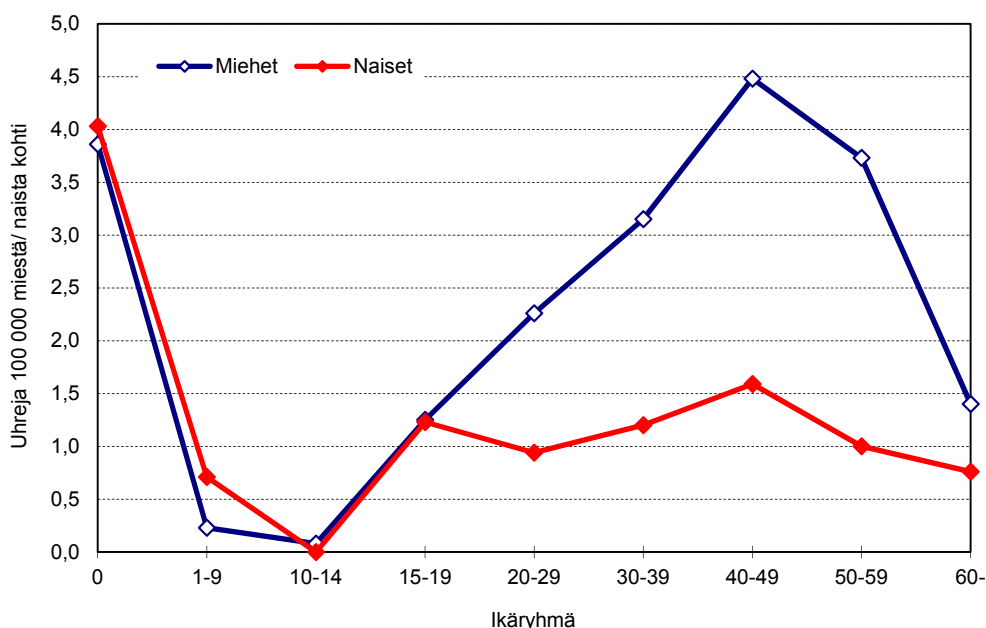
Miesten rikollisuustaso oli vuosina 2010–2017 korkein 18–29-vuotiailla, naisten rikollisuustaso 30–44-vuotiailla. Miesepäiltyjen keski-ikä oli 37,7 vuotta ja mediaani-ikä 35 vuotta, naisepäiltyjen keski-ikä vastaavasti 36,4 vuotta ja mediaani-ikä 35 vuotta. Epäiltyjen ikäjakaumat ovat pysyneet kuluvalle vuosikymmenelle lähes muuttumattomina (kuvio 19; taulukko 10a).

Taulukko 10a Epäiltyjen keski- ja mediaani-ikä 2003–2009 ja 2010–2017

	2003–2009		2010–2017	
	Keski-ikä	Mediaani-ikä	Keski-ikä	Mediaani-ikä
Miehet	37,9	36	37,7	35
Naiset	37,4	37	36,4	35
Kaikki	37,8	36	37,5	35

Katsauskauden pääepäilyistä yksi oli alle 15-vuotias, kymmenen oli 15–17-vuotiaita ja 58 oli 18–20-vuotiaita. Alle 21-vuotiaista epäilyistä kymmenen oli tyttöjä. Yli 65-vuotiaita epäiltyjä oli 26, heistä kaksi oli naisia.

¹³ Huomioitaessa tietokantaan toistaiseksi kirjaamattomat rikokset ja henkirikoksina tutkitavat katoamistapaukset määrä oli 17 (2,4 %).

Kuvio 20 Henkirikoskuolleisuus ikäryhmittäin 2010–2017 (uhreja 100 000 ikäryhmän miestä/naista kohti vuodessa)

Katsauskaudella surmattiin tämän hetkisen¹⁴ arvion mukaan 718 ihmistä, 494 miestä (69 %) ja 224 naista (31 %). Henkirikoskuolleisuus oli vuosina 2010–2017 korkein miehillä 40–49 vuoden iässä, naisilla ensimmäisen ikävuoden aikana. Miesuhrien keski-ikä oli katsauskaudella 43,7 vuotta (mediaani-ikä 44 vuotta) ja naisuhrien 41,8 vuotta (mediaani-ikä 43 vuotta). Ikäjakaumat ovat pysyneet 2000-luvulla lähes muuttumattomina (kuvio 20; taulukko 10b).

Taulukko 10b Uhrien keski- ja mediaani-ikä 2003–2009 ja 2010–2017

	2003–2009		2010–2017	
	Keski-ikä	Mediaani-ikä	Keski-ikä	Mediaani-ikä
Miehet	42,3	44	43,7	44
Naiset	43,2	43	41,8	43
Kaikki	42,6	44	43,1	44

Miesten kuolleisuus oli työikäisessä väestössä ikäryhmästä riippumatta kaksinkolminkertainen naisiin verrattuna. Vuosina 2010–2017 surmattiin 18 alle vuoden ikäistä vauvaa ja 21 1–14-vuotiasta lasta. Yli 70-vuotiaita surmattiin 45, heistä 80 vuotta täyttäneitä oli 20.

Henkirikollisuus ei ole Suomessa kuin osin ikäryhmien sisäistä. Varsinkin alle 40-vuotiaat miehet surmaavat pääsääntöisesti itseään selvästi iäkkäämpiä. Keski-ikäisten ja iäkkäiden rikoksissa uhri ja tekijä ovat sen sijaan yleensä samasta ikäryhmästä (taulukko 10c).

¹⁴ Henkirikostietokantaan kirjatut uhrin ja PATJA:ssa 15.2.2019 avoimena olevat henkirikostutkinnot.

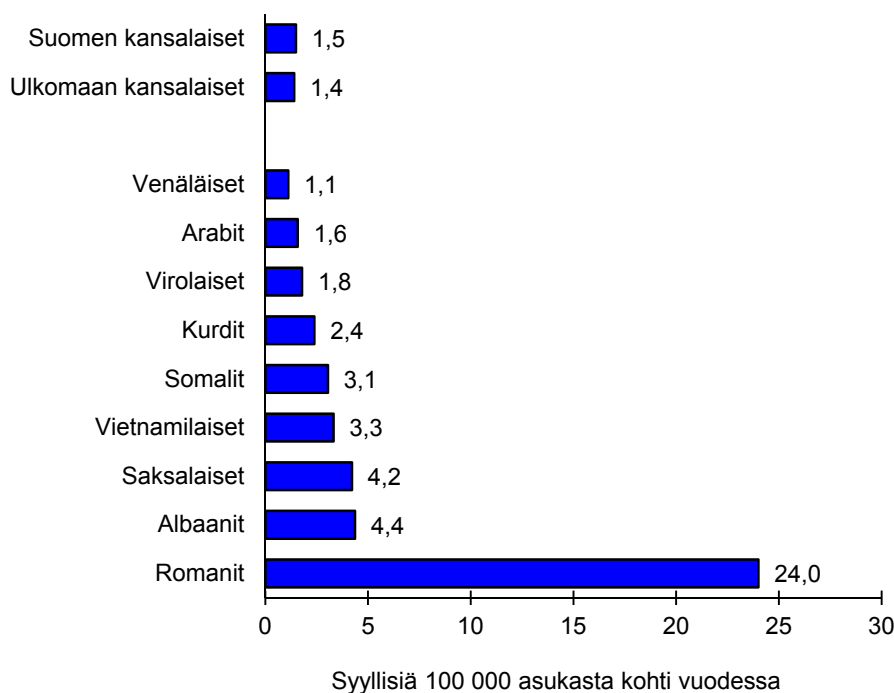
Taulukko 10 c Henkirikosuhrien keski-ikä (vuotta) epäillyn sukupuolen ja ikäryhmän mukaan vuosina 2003–2017

Ikä	Miesepäillyt	Naisepäillyt
15–17	35,0	3,0
18–20	34,7	14,6
21–29	37,5	29,3
30–39	42,6	30,4
40–49	45,4	44,1
50–59	50,0	59,5
60–69	58,0	56,6
70–	71,5	44,5

4.2 Kansalaisuus, kansallisuus ja syntymämaa

Suomalainen henkirikollisuus on suurelta osin syntyperäisten suomalaisten keskinäistä rikollisuutta, mutta ulkomailla syntyneiden ja etnisten vähemmistöjen merkitys on viime vuosina jonkin verran kasvanut. Katsauskauden 2010–2017 Suomessa asuneista pääepäillyistä 90 prosenttia oli Suomessa syntyneitä Suomen tai kaksoiskansalaisia, viisi prosenttia oli ulkomailla syntyneitä Suomen tai kaksoiskansalaisuuden omanneita ja viisi prosenttia ulkomailla syntyneitä ulkomaan kansalaisia (ks. myös Granath ym. 2011; Lehti 2007; Lehti ym. 2014; Skardhamar 2014).

Maassa vakituisesti asuvien ulkomaan kansalaisten suhteellinen rikollisuustaso oli vuosina 2010–2017 jonkin verran matalampi kuin syntyperäisten suomalaisten. Maahanmuuttajaryhmien välillä oli kuitenkin selviä eroja rikollisuustasossa. Kokonaisrikollisuustasoa alensi se, että kahden suurimman maahanmuuttajaryhmän, virolaisten ja venäläisten, rikollisuustaso vastasi kantaväestön tasoa. Myös arabiaa äidinkielenään puhuvien rikollisuustaso oli sama kuin syntyperäisillä suomalaisilla. Selvästi korkein rikollisuustaso suurimmista etnisistä ryhmistä oli kantaväestön romaneilla (kuvio 21).

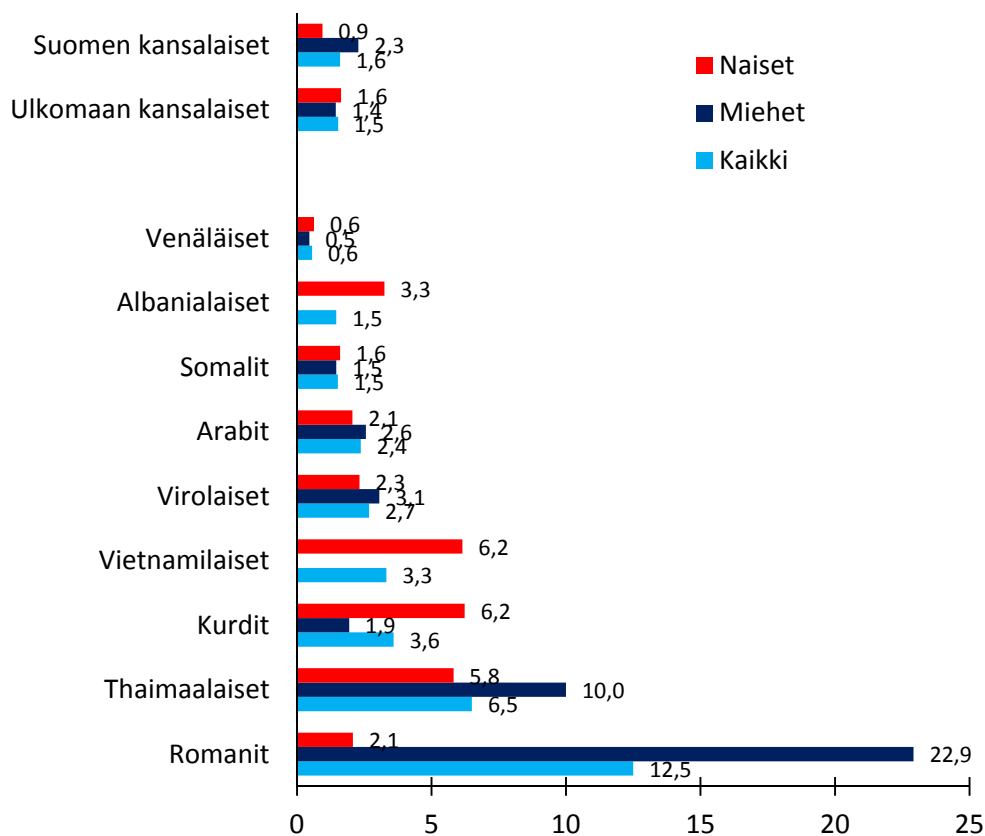
Kuvio 21 Henkirikollisuuden taso kansalaisuusryhmittäin ja merkittävimmissä etnisissä vähemmistöryhmissä (pysyvästi maassa asuvat)¹⁵ 2010–2017

Maassa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten ohella myös Suomessa käymässä olevat tai oleskelulupahakemuksen hyväksymistä odottavat ulkomaan kansalaiset syyllistyivät katsauskaudella henkirikoksiin. Tällaisia lyhytaikaisesti tai väliaikaisesti maassa oleskelleiden ulkomaalaisten tekemiä henkirikoksia oli kaksitoista (vajaa kaksi prosenttia kaikista henkirikoksista). Ulkomailla asuneista epäillyistä yksi oli Suomessa syntynyt Suomen kansalainen. Yhdestätoista ulkomaankansalaisesta kolme oli turvapaikanhakijoita, kolme oli maassa työtehtävissä, yksi oli harjoittamassa prostituutiota, yksi ylipitkäsi vierähtäneellä turistimatalla, yksi oli maasta toiseen Euroopassa ajelehtinut asosiaali ja yksi rikoksia tekemässä ollut ammattirikollinen. Viimeksi mainittu oli jo ennestään maahantulokiellossa, mutta toimi maassa siitä huolimatta vapaasti. Yhden maassaolon luonteesta ei ollut saatavissa tietoa.

Ulkomaalaisten ja maahanmuuttajataustaisten henkirikokset kohdistuvat pääosin kantaväestöön tai omaan etniseen ryhmään. Katsauskaudella ulkomaalaistaustaisten henkirikoksista 53 prosentissa uhri oli kantaväestöstä, 36 prosentissa tekijän etnisestä ryhmästä ja 11 prosentissa muusta maahanmuuttaja- tai ulkomaalaisryhmästä. Suurimmista maahanmuuttajaryhmistä virolaisten rikoksista 67

¹⁵ Käsittää maassa vakinaisesti asuneet pääepäillyt. Kaksoiskansalaisuuden omanneet ja kansalaisuudeltaan tuntemattomat on laskettu Suomen kansalaisiksi. Albanialaisten, arabien, kurdien, somalien, venäläisten, vietnamiläisten ja virolaisten rikollisuustasot on laskettu kyseistä kieltä äidinkielenään puhuvan maassa asuvan väestön pohjalta. Romaneita koskevat tiedot on kerätty rikosilmoitusten selosteosista. Kaikki ajanjaksolla henkirikoksiin syyllistyneet romanit kuuluivat kantaväestöön. Romanien väestömääräksi on suhdelukua laskettaessa arvioitu 12 000 henkilöä.

prosenttia oli kohdistunut toisiin virolaisiin, venäläisten rikoksista sitä vastoin 50 prosenttia kantaväestöön. Kantaväestön romanien uhreista 25 prosenttia oli romaneita.

Kuvio 22 Henkirikoskuolleisuus kansalaisuusryhmittäin ja merkittävimmässä etnisissä vähemmistöryhmissä (pysyvästi maassa asuvat)¹⁶ 2010–2017

Maahanmuuttajataustaisten kuolleisuus henkirikoksiin oli vuosina 2010–2017 miehillä selvästi matalampi ja naisilla huomattavasti korkeampi kuin kantaväestössä (maahanmuuttajataustan määrittely perustui tässä vertailussa kansalaisuuteen). Erot väestöryhmien välillä olivat henkirikoskuolleisuudessaakin huomattavia. Selvästi korkein henkirikoskuolleisuus pääväestöryhmistä oli kantaväestön romanimiehillä, naisista puolestaan vietnamilais-, kurdi- ja thainaisilla. Päämaahanmuuttajaryhmistä virolaisten ja arabien kuolleisuus henkirikoksiin oli korkeampi kuin venäläisten tai somalien (kuvio 22).

Maassa pysyvästi asuvien ulkomaan kansalaisten ohella Suomessa surmattiin katsauskaudella kaksitoista täällä käymässä ollutta tai vain tilapäisesti oleskellutta henkilöä. Kaikki olivat ulkomaan kansalaisia. Uhreista kolme oli virolaisia ja kaksi puolalaisia, muut edustivat yksittäisiä eri kansallisuuksia.

¹⁶ Kaksoiskansalaisuuden omanneet ja kansalaisuudeltaan tuntemattomat on laskettu Suomen kansalaisiksi. Kurdi-, somali-, venäläisten, vietnamlais- ja virolaisten rikollisuustasot on laskettu kyseistä kieltä äidinkielenään puhuvan maassa asuvan väestön pohjalta. Romaneita koskevat tiedot on kerätty rikosilmoitusten selosteosista. Kaikki ajankaksolla henkirikoksissa surmatut romanit kuuluivat kantaväestöön. Romanien väestömääräksi on suhdelukua laskettaessa arvioitu 12 000 henkilöä.

Ulkomaalaistaustaisiin miehiin katsauskaudella kohdistuneiden henkirikosten tekijöistä 60 prosenttia kuului kantaväestöön, 24 prosenttia uhrin omaan kansallisuuteen ja 16 muihin maahanmuuttajaryhmiin. Ulkomaalaistaustaisten naisten surmaajista 57 prosenttia kuului uhrin omaan kansallisuuteen, 29 prosenttia kantaväestöön ja kymmenen prosenttia muihin maahanmuuttajaryhmiin. Yksi rikoksista oli edelleen selvittämättä. Kantaväestön romaneiden surmaajista 50 prosenttia oli romaneita. Vastaavasti kantaväestön suomenkielisten (paitsi romanien), ruotsinkielisten ja saamenkielisten surmaajista 92 prosenttia kuului kantaväestöön, kolme prosenttia oli kantaväestön romaneita ja neljä prosenttia ulkomaalaistaustaisia. Yhdeksän rikoksista (1,4 %) oli toistaiseksi selvittämättä. Ulkomaalaistaustaisten osuus kantaväestön miesten surmaajista (3,7 %) oli jonkin verran pienempi kuin naisten surmaajista (5,6 %).

Henkirikostietokantaan kirjataan myös Suomen rajojen ulkopuolella tehtyjä henkirikoksia, jos tekijä asuu pysyvästi Suomessa ja Suomen viranomaiset ovat osallistuneet rikoksen selvittämiseen. Ulkomailla tehtyjä henkirikoksia kirjattiin tietokantaan katsauskaudella kaksi. Rikoksista toinen oli tapahtunut Venäjällä, toinen Espanjassa. Kummassakin uhrin kotipaikkana oli Suomi.

4.3 Työelämäsuhde ja sosioekonominen asema

Pääosa henkirikoksen tekijöistä on työikäisiä, mutta vain joka kuudes on työelämässä. Katsauskauden pääepäillyistä 54 prosenttia oli tekoajankohtana työttömänä ja 11 prosenttia varhaiseläkkeellä (taulukko 11a).

Taulukko 11a Pääepäiltyjen työelämäsuhde 2010–2017

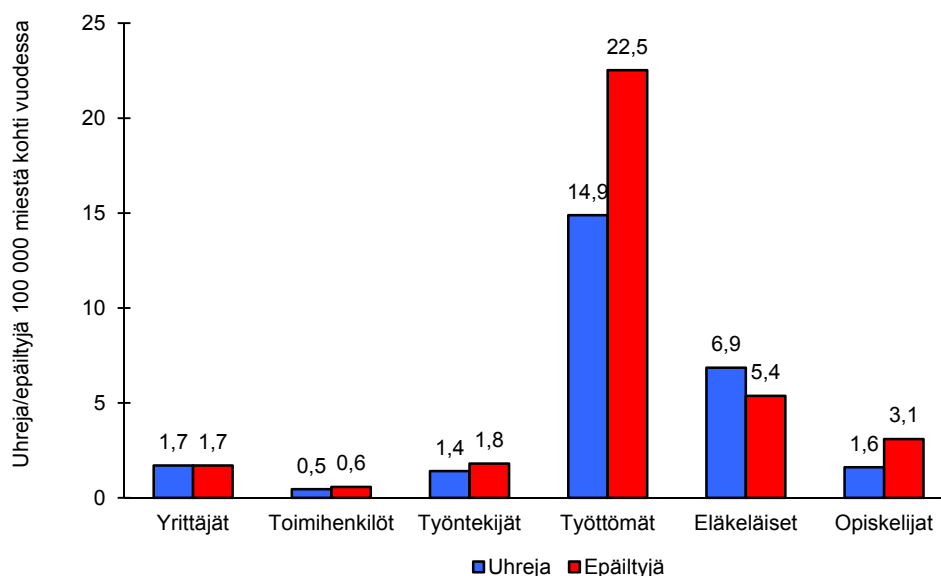
	Mies	Nainen	Kaikki
Työtön	55 %	46 %	54 %
Varhaiseläkkeellä	11 %	12 %	11 %
Työssä	19 %	17 %	18 %
Opiskelija	5 %	12 %	6 %
Vanhuuseläkkeellä	5 %	3 %	4 %
Kotiäiti/-isä	-	9 %	1 %
Vanki	0,5 %	-	0,5 %
Muu	0,7 %	-	0,6 %
Ei tietoa	5 %	1 %	4 %
N	584	76	660

Aikuisten uhrien tilanne oli samankaltainen: miesuhreista 58 prosenttia oli joko työttömänä tai varhaiseläkkeellä ja naisuhreistakin pääosa oli työelämän ulkopuolella. Työelämässä olleiden osuus (34 %) oli kuitenkin naisuhreista suurempi kuin naisepäillyistä tai rikosten miesosapuolista (taulukko 11b).

Taulukko 11b Aikuisten uhrien työelämäsuhde 2010–2017

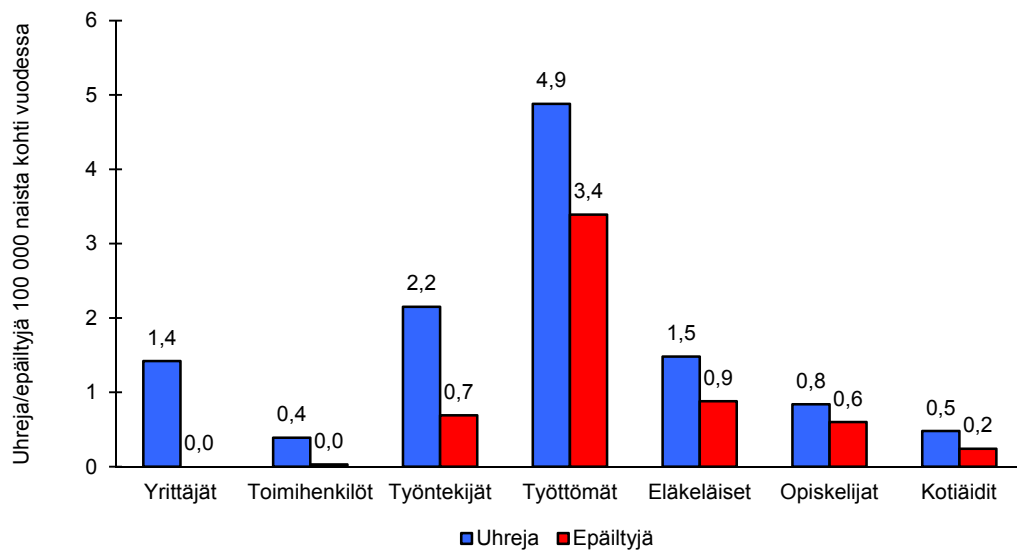
	Mies	Nainen	Kaikki
Työtön	42 %	26 %	38 %
Varhaiseläkkeellä	16 %	7 %	13 %
Työssä	18 %	34 %	23 %
Opiskelija	4 %	8 %	5 %
Vanhuuseläkkeellä	9 %	17 %	11 %
Kotiäiti/-isä	-	6 %	2 %
Vanki	0,4 %	-	0,3 %
Muu	0,6 %	-	0,4 %
Ei tietoa	9 %	2 %	7 %
N	476	194	670

Suhteutettaessa luvut sosiaaliryhmien kokoon miesten rikollisuustaso oli pitkäaikaistyöttömällä 23 ja varhaiseläkeläisillä runsaat viisi syyllistä vuotta ja 100 000 miestä kohti. Palkansaajista taso oli työntekijöillä 1,8 ja toimihenkilöillä 0,6 (kuvio 23). Naisten kohdalla tilanne oli samankaltainen: pitkäaikaistyöttömät muodostivat sekä henkirikollisuuden tason että henkirikoskuolleisuuden osalta selvän ongelmaryhmän (kuvio 24).

Kuvio 23 Työikäisten (18–64-vuotiaat) miesten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2010–2016

Työttömien ja varhaiseläkeläisten riski tulla surmatuksi tai syyllistyä henkirikokseen oli siten huomattavasti suurempi kuin muiden väestöryhmien. Ero on lisäksi entisestään kasvanut rikollisuustason laskiessa, sillä henkirikollisuuden väheneminen on ollut aktiiviväestössä suurempi kuin työttömällä työikäisillä.¹⁷ Myös muissa suhteissa henkirikosten osapuolet erosivat muusta väestöstä. Heidän koulutustasonsa oli keskimääräistä alhaisempi sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Myös osapuolten ammattikoulutus oli keskimääräistä heikompi.

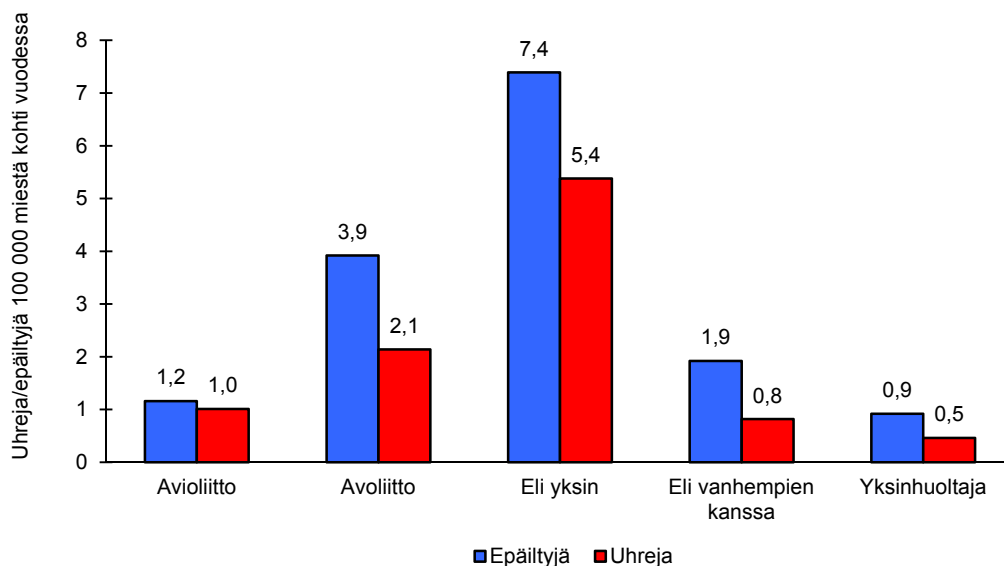
¹⁷ Vuosien 2003–2009 tiedot sosioekonomisten ryhmien rikollisuustasoista löytyvät vuoden 2014 henkirikoskatsauksesta (helda.helsinki.fi/handle/10138/152607).

Kuvio 24 Työkäisten (18–64-vuotiaat) naisten henkrikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2010–2016¹⁸

4.4 Perheasema

Henkirikoksiin syyllistyviltä ja niiden uhriksi joutuvilta miehiltä puuttuvat usein perhesuhteet. Perheellisten 15 vuotta täyttäneiden miesten henkrikollisuuden keskitasoksi muodostui vuosina 2010–2016 2,4 syyllistä ja henkirikoskuolleisuudeksi 1,4 uhria vuotta ja 100 000 kohti, perheettömillä rikollisuustaso oli 7,4 ja kuolleisuus 5,4 (kuvio 25).

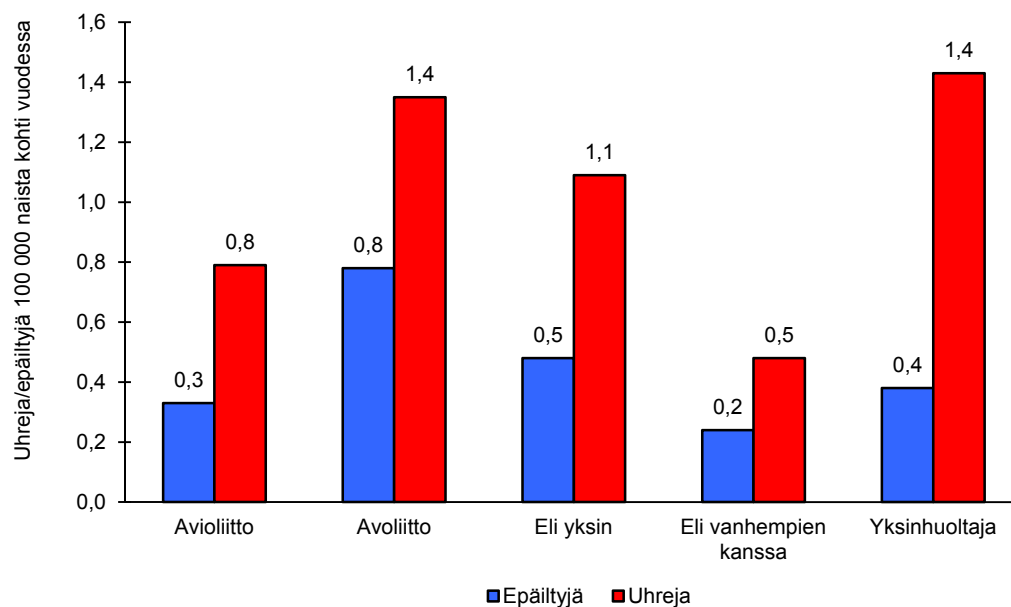

Kuvio 25 15 vuotta vanhempien miesten henkrikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso perheaseman mukaan vuosina 2010–2016¹⁹

¹⁸ Id.

¹⁹ Id.

Naisilla tilanne oli jossain määrin toisenlainen. Ajanjaksolla korkein henkirikoskuolleisuus 15 vuotta täyttäneistä naisista oli avoliitossa eläneillä ja yksinhuoltajilla. Myös avoliitossa eläneiden naisten rikollisuustaso oli korkein. Henkirikollisuuden riskiryhmiä olivat siten perheaseman osalta yksin asuvat miehet ja avoliitossa elävät naiset (kuvio 26).

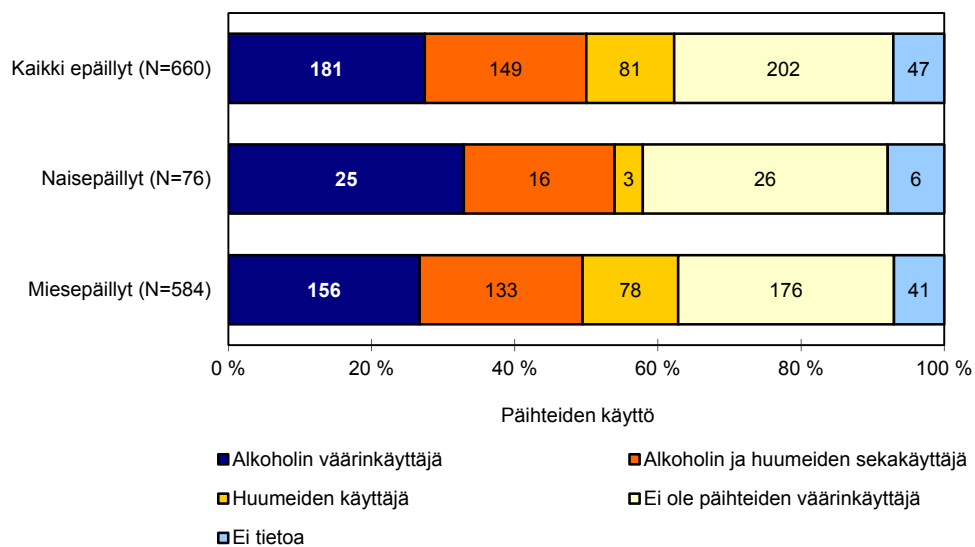

Kuvio 26 15 vuotta vanhempien naisten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso perheaseman mukaan vuosina 2010–2016²⁰

4.5 Päihteiden väärinkäyttö

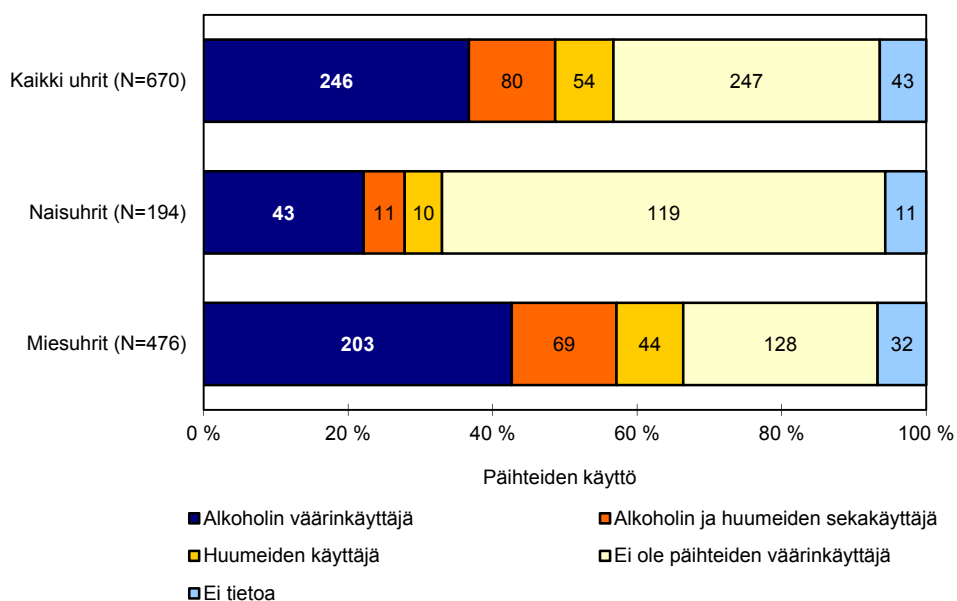
Rikososapuolille on sukupuolesta ja iästä riippumatta (lapsiuhrina lukuun ottamatta) leimallista päihteiden, erityisesti alkoholin väärinkäyttöä. Rikostutkijoiden arvon mukaan katsauskauden henkirikosten aikuisista miesosapuolista 64 prosenttia oli päihteiden väärinkäyttäjää ja 53 prosenttia alkoholin väärinkäyttäjää (kuviot 27 ja 28).

²⁰ Id.

Kuvio 27 Pääepäillyjen päihteiden väärinkäyttö henkirikoksissa 2010–2017

Naisepäillyistä päihteiden väärinkäyttäjiä oli 58 prosenttia ja aikuisista naisuhreista 33 prosenttia. Myös päihdeongelmallisilla naisilla kyse oli yleensä alkoholin väärinkäytöstä tai alkoholin ja lääkkeiden sekakäytöstä (kuviot 27 ja 28).

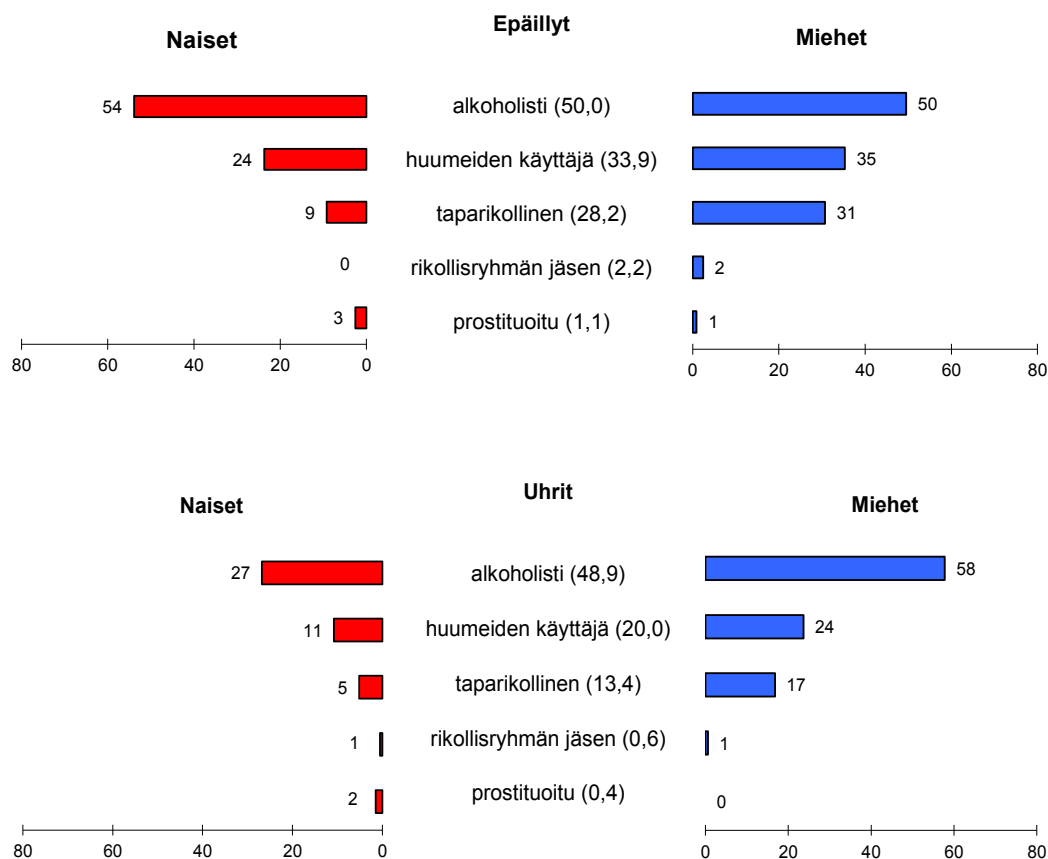

Kuvio 28 Aikuisten uhrien päihteiden väärinkäyttö henkirikoksissa 2010–2017

Katsauskauden aikuisten välisistä henkirikoksista 71 prosentissa joku osapuolista oli päihteiden väärinkäyttäjä, 47 prosentissa kaikki osapuolet.

4.6 Erityisryhmät rikosapuolina

Päihteiden väärinkäytön ohella henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kerätään tietoja henkirikosapuolten kuulumisesta eräisiin muihin erityisryhmiin. Tältäkin osin tiedot perustuvat rikostutkijoiden arvioihin (kuvio 29).

Kuvio 29 Erityisryhmien osallisuus henkirikoksiin 2010–2017 (%)

Taparikolliseksi oli katsauskaudella luonnehdittu kolmasosaa miesepäilyistä ja kuudesosaa aikuisista miesuhreista. Osuuksia voi pitää korkeina. Naisepäilyistä ja -uhreista taparikollisten osuus oli huomattavasti pienempi. Rikollisuustason lasku oli kasvattanut taparikollisiksi luonnehdittujen osuutta miesepäilyistä (2003–2009 29 % ja 2010–2017 31 %). Rikollisuuden väheneminen on ollut rankan rikostaustan omaavien parissa jonkin verran vähäisempää kuin muussa väestössä.

Kytöksä järjestäytyneeseen rikollisuuteen henkirikoksilla oli sen sijaan ollut suhteellisen harvoin. Rikollisryhmän jäseneksi arvioitiin kolme prosenttia miesepäilyistä ja prosentti miesuhreista.

Myöskään prostituoituja ei juuri esiintynyt rikosapuolina. Prostituoituksi oli nimetty seitsemän katsauskauden epäilyistä ja kolme uhria.

4.7 Nuorten henkirikollisuus

Nuorten henkirikokset ovat Suomessa suhteellisen harvinaisia kansainvälisesti tarkastellen. Vaikka henkirikollisuuden asukasluvuun suhteutettu kokonaistaso on meillä huomattavasti korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa ja läntisessä Euroopassa, nuorten rikollisuudessa eroa ei esiinny, vaan ero syntyy kokonaisuudessaan vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta. Verrattuna entisiin sosialistimaihin ja useimpiin Euroopan ulkopuolisiin teollisuusmaihiin nuorten henkirikokset ovat Suomessa erittäin harvinaisia (European Report on Preventing Violence and Knife Crime among Young People 2010, 13).

Nuorisoväkivallan syklisyys on meillä viimeisen neljännesvuosisadan aikana linkittynyt taloudellisiin suhdanteisiin. Jyrkimmät kasvukaudet ovat liittyneet voimakkaisiin noususuhdanteisiin, laskukaudet taas taloudellisiin taantumisiin. Syklisyyden taustalla on vaikuttanut taloudellisesti motivoitu rikollisuus, ryöstöihin, murtoihin ja muuhun taloudellisen voiton tavoitteluun liittyvät henkirikokset, joiden määrä on lisääntynyt noususuhdanteissa ja vähentynyt laskusuhdanteissa. Yksi nuorten henkirikollisuutta vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta erottava tekijä onkin juuri rikosten kytkeytyminen usein aineellisen hyvän tavoitteluun.

Nuorten henkirikokset eroavat vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta myös ryhmäluonteensa, julkisuutensa ja uhriensa osalta. Rikokset tehdään usein ryhmässä, ne ovat (murhien osuudella mitaten) muuta henkirikollisuutta välineellisempiä ja raaempia ja tekijälle ennalta tuntemattomien uhrien osuus on suurempi kuin vanhempien ikäryhmien rikoksissa. Myös muutoin nuorten henkirikokset ovat yllätyksellisempiä, vaikeammin ennakoitavia kuin vanhempien ikäryhmien rikokset. Ei niinkään tekijän, vaan teon kokonaisuuden ja uhrin valikoitumisen suhteen – silloinkin kun uhri on tekijän ennestään tuntema.

Nuorten ja vanhempien ikäryhmien henkirikollisuutta yhdistää puolestaan kiinteä yhteys alkoholin käyttöön ja alkoholihumalaan. Alkoholisidonnaisten henkirikosten (rikosten joissa osapuolet ovat humalassa) osuus nuorten henkirikoksista on viime vuosina ollut yli 80 prosenttia eli sama kuin vanhemmissakin ikäryhmissä.

Yhteistä nuorten ja iäkkäämpien henkirikollisuudelle on myös se, että syyllisistä valtaosa on alkoholin väärinkäyttäjää. Vuosina 1980–2007 henkirikoksiin syyllistyneistä nuorista diagnosoitiin mielentilatutkimuksessa alkoholiriippuvaiseksi tai alkoholin väärinkäyttäjäksi 44 prosenttia, 19-vuotiaista alkoholistien osuus oli lähes 60 prosenttia ja 20-vuotiaista noin 65 prosenttia. Alkoholin riskikäyttäjien osuus ryhmästä oli yli 80 prosenttia. Alkoholin ohella mielentilatutkimuksiin määrättyt nuoret henkirikoksenteikijät käyttivät laajasti muita päihteitä. 2000-luvun alun syytetyistä joka kolmas käytti säännöllisesti amfetamiinia, kannabistuotteita käytti 40 prosenttia. Kaiken kaikkiaan nuoria henkirikoksenteikijöitä luonnehti varhain aloitettu päihteiden käyttö ja nopea alkoholisoituminen. Huomattavalla osalla päihteiden käyttö oli siinä mielessä ylisukupolvista, että myös heidän vanhempansa tai ainakin toinen vanhemmista oli ollut alkoholin ongelmakäyttäjää.

Päihteiden käytön ohella ryhmää luonnehtivat rikkonainen lapsuus, väkivaltaisuus ja mielenterveyden ongelmat. Huomattavalla osalla nuorista henkirikoksenteikijöistä lapsuudenperhe oli hajonnut ensimmäisten ikävuosien aikana, usein vanhempien päihdeongelmista johtuneisiin ristiriitoihin. Peruskoulu oli yleensä sujunut oppimis- ja käytösongelmien merkeissä. Erityisopetuksessa syyllisistä oli ol-

lut joka toinen ja joka kolmas oli otettu huostaan viimeistään teini-iässä joko lastensuojelullisista syistä tai oman rikollisuutensa johdosta. Puolet oli ollut psykiatrisessa hoidossa lyhyempiä tai pidempiä jaksoja ennen rikostaan, laitoshoidossa oli ollut joka neljäs. Valtaosaa oli muun häiriökäyttäytymisen ohella luonnehtinut viimeistään teini-iästä lähtien myös ympäristön huomion herättänyt poikkeuksellinen aggressiivisuus.

Kaiken kaikkiaan nuorten törkeä väkivalta on nyky-Suomessa kiinteästi kytköksissä päihteiden (erityisesti alkoholin) väärinkäyttöön ja yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen. Tietyissä mielessä henkirikollisuus on meillä muuttunut osin myös ylisukupolviseksi, vuosina 1980–2007 henkirikoksista syytetyistä nuorista joka kymmenennellä oli henkirikoksesta tuomittu isä, äiti, veli, eno tai setä. Varsin monella oli myös henkirikoksen uhriksi joutuneita lähiomaisia.

5 Henkirikosten seuraukset

Jakso sisältää tietoja henkirikosten ilmituloon, esitutkintaan ja oikeuskäsittelyyn liittyvistä seikoista. Ilmituloa ja esitutkintaa koskevat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään, oikeuskäsittelyä ja tuomioita koskevat puolestaan Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tuomiolauselmatietokantaan, Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään rikosrekisteriin sekä Valtakunnansyyttäjänvirastosta saatuihin tietoihin.

5.1 Rikosten ilmitulo

Piilorikollisuuden määrästä henkirikollisuudessa ei ole tarkkaa tietoa. Tuorein aiheesta tehty tutkimus on 1990-luvulta, siis kahdenkymmenen vuoden takaa. Siinä arvioitiin, että henkirikoksista jäi tulematta ilmi 2–3 prosenttia (Pajuoja & Salminen 1996). Uhreiksi muutettuna se silloisella rikollisuustasolla tarkoitti viittä surmattua vuosittain. Pääosassa tapauksia kyse oli uhreista, joiden ruumista ei löydetty ja jotka päätyivät kadonneiksi henkilöiksi. Helmikuun lopussa 2019 rikosilmoitusjärjestelmään oli kirjattuna vuosilta 2003–2018 kymmenen katoamistapausta, joita tutkittiin henkirikoksena. Lisäksi osa niistäkin kateissa olevista, joiden katoamista ei tutkita henkirikoksena, on joutunut henkirikoksen uhriksi. Osa tapauksista tulee ilmi myöhemmin ja kyetään selvittämään, osa ei tule ilmi koskaan. Vuosina 2003–2017 ilmi tulleista henkirikostietokantaan kirjatusta selvitetystä henkirikoksista 70:n (4 %) poliisitutkinta oli alkanut kadonneen henkilön etsintänä ja osoitautunut myöhemmin henkirikokseksi.

Myös maamme tehokkaassa kuolemansyyntutkintajärjestelmässä (johon piilorikollisuuden vähäisyys henkirikollisuudessamme huomattavassa määrin perustuu) on aukko koskien terveydenhoitohenkilöstön tekemiä potilaisiin kohdistuvia henkirikoksia. On mahdotonta arvioida, kuinka paljon tämän tyyppisiä rikoksia jää vuosittain tulematta ilmi. Viime vuosina ilmi tulleille on ollut ominaista, että ne ovat tulleet ilmi epäonnistuneeksi jääneen surmaamisyrityksen kautta. Kuolemansyyntutkinnan kautta vireille tulleiden kaiken tyyppisten henkirikosten määrä oli vuosina

2003–2017 yhteensä 109, seitsemän prosenttia kaikista poliisin tietoon tulleista henkirikoksista.

Oman varsinaiseen piilorikollisuuteen kuulumattoman ryhmänsä muodostavat kuolemantapaukset, joita tutkitaan henkirikoksina, mutta joissa tarkkaa kuolinsyytä tai tahallisen väkivallan osuutta kuolemaan ei kyetä selvittämään. Kyse on yleensä päihteiden väärinkäyttäjistä, joista löydetään ulkoisen väkivallan merkkejä. Vammojen aiheutumisen mekanismista ei kuitenkaan päästä selvytyteen, eikä aina myöskään siitä, mikä osuus ulkoisella väkivallalla on ollut usein hyvin huonokuntoisen vainajan menehtymiseen. Tällaisia tapauksia, joissa lopultakaan ei päästä selvytyteen, onko kyse ollut henkirikoksesta, tapaturmasta vai luonnollisesta kuolemasta, on vuosittain useampia. Kaiken kaikkiaan henkirikostutkintoja, joissa lopputuloksena on ”ei rikosta”, on viime vuosina ollut vuosittain nelisenkymmentä. Pääosa on selviä tapaturmia, itsemurhia ja päihdemyrkytystapauksia.

Ilmi tulevat henkirikokset tulevat poliisin tietoon yleensä suhteellisen nopeasti. Katsauskauden henkirikoksista 65 prosenttia tuli poliisin tietoon tekopäivänä ja 12 prosenttia seuraavan päivän kuluessa. Kolmen vuorokauden sisällä teoista oli tullut ilmi 84 prosenttia. Viikkoa pidempään ilmitulo oli kestänyt 10 prosentissa tapauksia.

Rikoksista runsas puolet (56 %) oli tullut poliisin tietoon tekijän tai silminnäkijän hälytettyä apua tai poliisin paikalle. Ruumiin löytymisen kautta ilmi oli tullut 21 prosenttia, ilmiannon kautta seitsemän prosenttia ja muun rikoksen tutkinnan yhteydessä neljä prosenttia. Silminnäkijöitä oli 44 prosentilla ajanjakson henkirikoksia.

Taulukko 12 Uhrin ruumiin hävittäminen henkirikoksissa 2010–2017

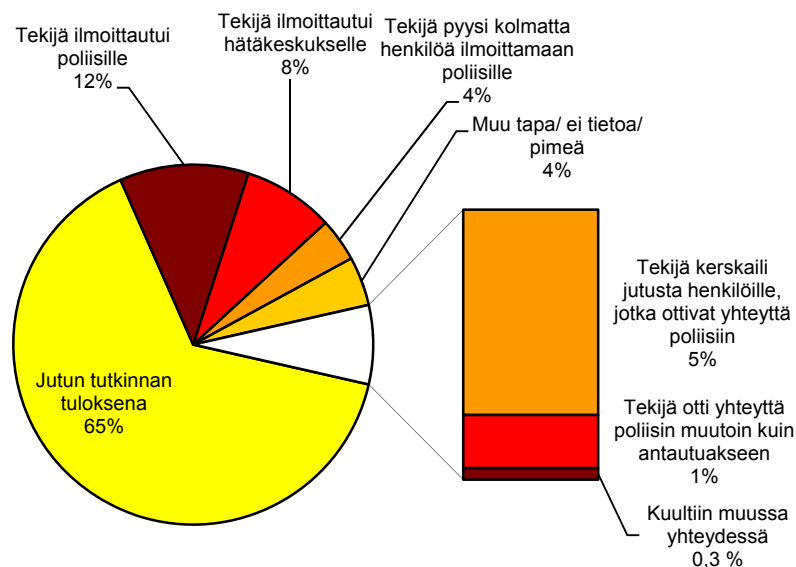
Toimenpide	%	N
Ruumiiseen ei kajottu	78	555
Ruumis pelkästään peitetty	6	42
Ruumis pelkästään siirretty surmaamispaikalta	3	20
Ruumis yritetty kätkeä/ tuhota	13	91
poltettu/ tapahtumapaikka poltettu	5	32
paloiteltu	3	19
upotettu/ jätetty veteen	3	19
haudattu maahan	2	11
Ei tietoa	0,1	1
Yhteensä	100	709

Rikoksen salaaminen kätkemällä ruumis oli suhteellisen harvinaista, vain 13 prosentissa ajanjakson henkirikoksia uhrin ruumis oli pyritty kätkemään tai tuhoamaan. Yleisin ruumiin tuhoamistapa oli rikospaikan polttaminen (taulukko 12).

5.2 Rikosten selvittäminen ja esitutkinta

Syällisen henkilöllisyys kyetään selvittämään yleensä nopeasti. Katsauskauden henkirikoksista 77 prosenttia oli selvitetty vuorokauden kuluessa ja 89 prosenttia

viikon kuluessa ilmi tulosta. Kuukautta pidempään selvittäminen oli kestänyt kuudessa prosentissa rikoksista. Jakson tietokantaan kirjatusta rikoksista kymmenen (1,4 %) oli helmikuun lopussa 2019 tietokannassa edelleen kirjattuina pimeiksi.²¹

Kuvio 30 Epäillyn henkilöllisyyden selvittämistapa henkirikoksissa 2010–2017 (N=709)

Lähes kaksi kolmannesta katsauskauden henkirikoksista oli selvinnyt poliisin oman tutkinnan kautta, neljäsosassa rikoksia syyllinen oli ilmoittautunut itse joko suoraan, hätäkeskuksen tai kolmannen henkilön kautta poliisille (kuvio 30).

Henkirikostietokantaa kirjataan tietoja myös rikoksesta epäiltyjen käyttäytymisestä kuulusteluissa. Kaikkia ei toki kuulustella lainkaan, vuosina 2003–2017 henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä 80 (6 %) ja naisista 11 (6 %) surmasi itsensä rikoksen yhteydessä tai välittömästi sen jälkeen. Sekä miesten että naisten itsemurhat olivat yleisimpiä parisuhdetapoissa ja omiin lapsiin kohdistuneissa henkirikoksissa (taulukko 13).

Pidätetyistä miesepäillyistä 64 prosenttia ja naisista 60 prosenttia tunnusti esitutkinnassa rikoksen keskeisiltä osilta. Tunnustaneista miehistä viisi prosenttia ja naisista kuusi prosenttia tosin perui tunnustuksensa myöhemmin esitutkinnan kuluessa. Tunnustaneetkin vetosivat lisäksi erilaisiin syyllisyyttä tai ainakin syyllisyyden tunnetta lieventäneisiin tekijöihin. Yleisin tällainen oli sekä miehillä (48 %) että naisilla (47 %) muistikuvien puute, jota perusteltiin yleensä vahvalla päihtymystilalla. Suhteellisen tavallista oli myös vetoaminen itsepuolustukseen. Tämäkin oli yhtä yleistä miehillä (25 %) ja naisilla (23 %). Naiset vetosivat itsepuolustukseen tavallisimmin parisuhdetapoissa, miehet perhepiiriin ulkopuolisiin kohdistuneissa rikoksissa (taulukko 13). Huomattavasti harvinaisempaa oli muiden syyttäminen tehdystä rikoksesta (miehistä 14 % ja naisista 16 %). Kaiken kaikkiaan henkirikoksiin syyllistyneiden naisten ja miesten kuulustelukäyttäytyminen oli ainakin kysyttyjen muuttujien osalta yllättävän samankaltaista, varsinkin kun huomioi sen, että

²¹ Huomioitaessa henkirikoksina tutkittavat katoamistapaukset ja tietokantaan toistaiseksi kirjaamattomat rikokset määrä oli 17 (2,4 %).

naisten rikoksista suhteellisesti huomattavasti suurempi osuus kohdistui tekijän lähiomaisiin.

Taulukko 13 Mies- ja naisepäiltyjen itsemurha, käyttäytyminen esitutkinnessa ja osapuolten suhde (uhri oli epäillyn/ epäillylle...) henkirikoksissa 2003–2017 (uhripohjainen tilasto)

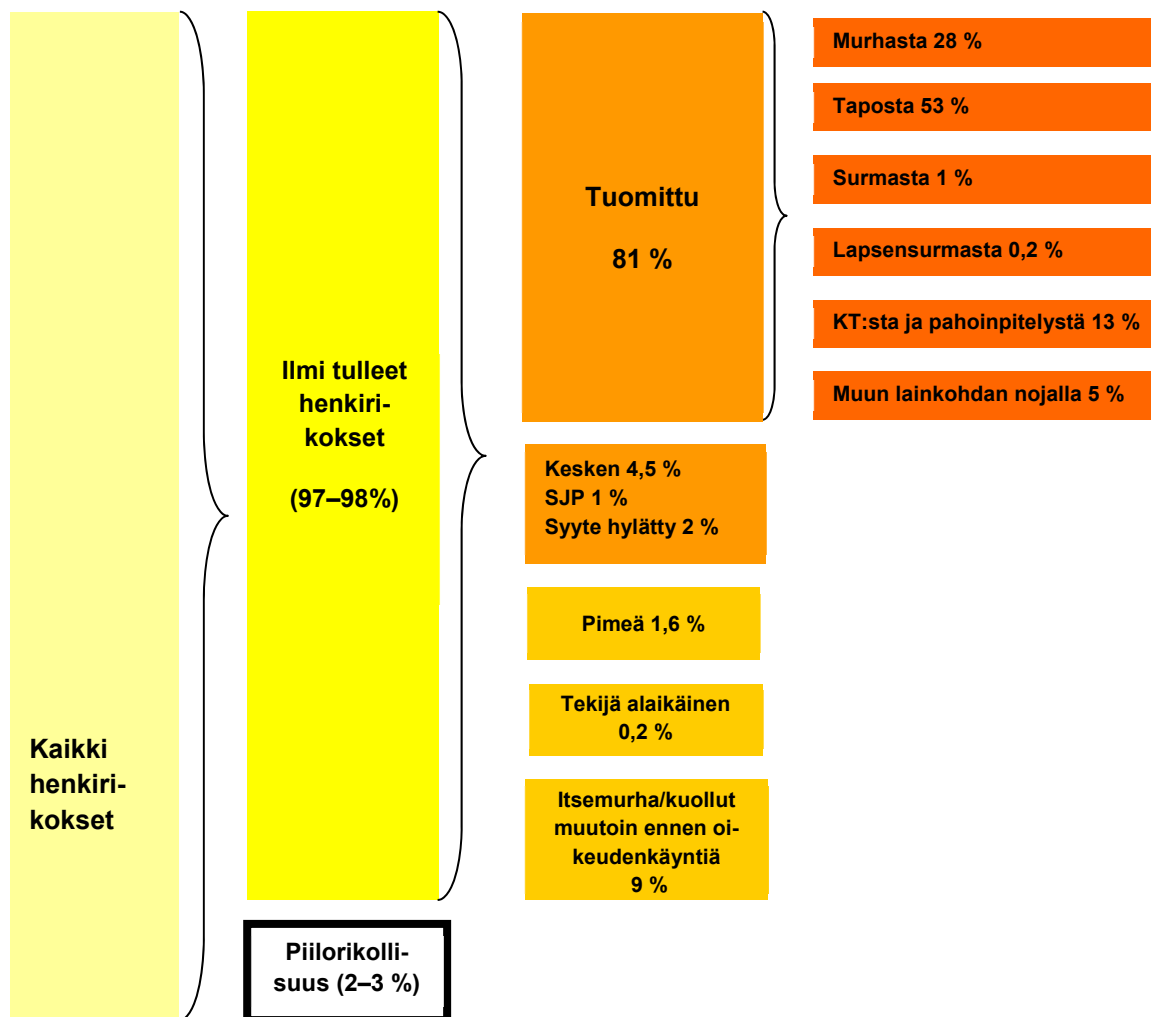
Epäilty	Kumppani	Lapsi	Muu omainen	Tuttava	Tuntematon
Mies					
Itsemurha	19 %	36 %	2 %	5 %	5 %
Kiinniotetuista					
Tunnusti keskeisin osin	63 %	74 %	74 %	61 %	66 %
Tunnusti, perui myöhemmin	3 %	0 %	4 %	4 %	1 %
Syytti muita	10 %	0 %	8 %	17 %	13 %
Vetosi itsepuolustukseen	9 %	0 %	22 %	28 %	32 %
Vetosi ettei muista	53 %	30 %	40 %	51 %	45 %
Ilmaisi katumusta	47 %	43 %	43 %	41 %	49 %
Naiset					
Itsemurha	10 %	17 %	0 %	0 %	0 %
Kiinniotetuista					
Tunnusti keskeisin osin	73 %	42 %	83 %	48 %	67 %
Tunnusti, perui myöhemmin	3 %	0 %	0 %	8 %	0 %
Syytti muita	13 %	19 %	0 %	27 %	22 %
Vetosi itsepuolustukseen	40 %	0 %	33 %	17 %	22 %
Vetosi ettei muista	44 %	44 %	67 %	48 %	44 %
Ilmaisi katumusta	66 %	37 %	50 %	27 %	56 %

Katumusta tekonsa johdosta oli esitutkinnan aikana ilmaissut 44 prosenttia miesepäilyistä ja 47 prosenttia naisepäilyistä. Naiset ilmaisivat katumusta selvästi useimmin parisuhdetappojen yhteydessä, miesepäilyillä rikoksen uhrilla ei ollut vaikutusta tekoa katuneiden osuuteen.

5.3 Oikeuskäsittely ja rangaistukset

Tiedot oikeuskäsittelystä ja rangaistuksista on saatavissa vuosina 2010–2016 ilmi tulleista henkirikoksista. Poliisin tietoon tulleista henkirikoksista vajaata kahta prosenttia ei kyetty selvittämään ilmi tuloa seuranneen vuoden aikana. Selvitetyistä rikoksista yhdeksässä prosentissa tekijä surmasi itsensä rikoksen yhteydessä tai välittömästi sen jälkeen tai kuoli muista syistä ennen syytteen nostamista. Rikoksista yhdessä prosentissa syyttäjä oli tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen, lähes aina perusteena oli ollut puutteellinen näyttö rikoksen tapahtumisesta.

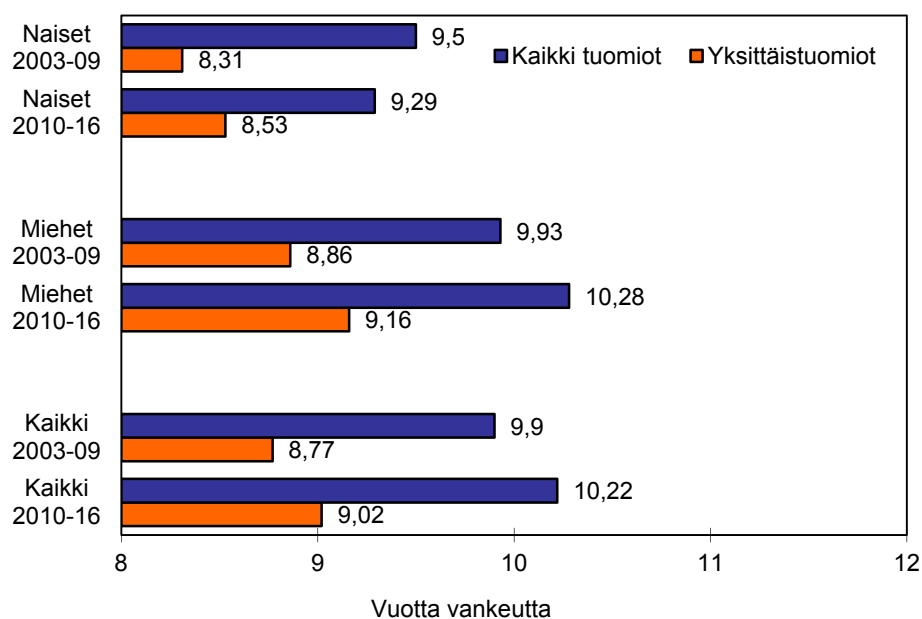
Jutuista, joista tiedot oikeuskäsittelystä oli saatavissa, yhdessä (0,2 %) epäilty oli alle 15-vuotias, eikä siten rikosoikeudellisesti vastuunalainen. Kaiken kaikkiaan ajanjaksolla ilmi tulleista henkirikoksista 83 prosentissa epäiltyä vastaan nostettiin syyte ja 71 prosentissa syytetty tuomittiin rangaistukseen. Kahdessa prosentissa rikoksia syyte hylättiin näytön puuttumisen johdosta ja 11 prosentissa epäilty jätettiin syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta (kuvio 31).

Kuvio 31 Vuosina 2010–2016 ilmi tulleiden henkirikosten selvittäminen ja oikeuskäsittely (N=643)

Rangaistukseen tuomituista syytetyistä 81 prosenttia tuomittiin alioikeudessa tahallista henkirikoksesta, 14 prosenttia pahoinpitelyrikoksesta ja kuolemantuottamusrikoksesta ja viisi prosenttia jonkin muun lainkohdan nojalla (yleensä joko kuolemantuottamusrikoksesta tai pahoinpitelyrikoksesta). Pääosa rangaistukseen tuomituista (55 %) tuomittiin taposta, murhasta tuomittiin 25 prosenttia.

Kaiken kaikkiaan ajanjakson henkirikoksista epäillyistä 58 prosenttia tuomittiin tahallista henkirikoksesta myös rangaistukseen, muiden lainkohtien nojalla teostaan rangaistukseen tuomittiin 13 prosenttia.

Kuvio 32 Keskirangaistus vuosina 2003–2009 ja 2010–2016 tehdyistä tapoista tuomitun sukupuolen ja tuomiotyyppin mukaan (käräjäoikeudet)²²

Rikoslain mukaan rangaistuksena murhasta on elinkautinen vankeus. Lievennettyä rangaistusteikkoo noudatettaessa murhasta tuomitaan määräaikaiseen vankeuteen. Katsauskauden murhasta käräjäoikeudessa rangaistukseen tuomituista 93 prosenttia tuomittiin elinkautiseen ja seitsemän prosenttia määräaikaiseen vankeuteen. Elinkautiseen vankeuteen tuomittujen osuus oli naisista ja miehistä yhtä suuri. Murhasta tuomittujen määräaikaisten vankeusrangaistusten keskipituus oli 12 vuotta 1 kuukausi 21 päivää. Rikosseuraamuslaitoksen tietojen mukaan kuluvalle vuosituhannella ehdonalaisten vapauten päässeet elinkautisvangit ovat suorittaneet vankeusrangaistustaan keskimäärin 14 vuotta, suoritettu rangaistusaika on tosin vaihdellut suhteellisen paljon.²³ Määräaikaisesta vankeustuomiosta suoritetaan nykyisin yleensä puolet ennen ehdonalaisten vapauten pääsyä.

Rikoslain mukainen rangaistus taposta on kahdeksasta kahteentoista vuotta vankeutta. Lievennettyä rangaistusteikkoo noudatettaessa taposta voidaan tuomita myös kahdeksaa vuotta lyhyempiä vankeusrangaistuksia. Käräjäoikeuksissa katsauskaudella taposta tuomittujen miesten keskirangaistus oli 10 vuotta 3 kuukautta ja naisten 9 vuotta 3 kuukautta vankeutta. Yksittäistuomioissa, joissa tappo oli ainoa rangaistuksen peruste, miesten keskirangaistus oli 9 vuotta 2 kuukautta ja naisten 8 vuotta 6 kuukautta vankeutta (kuvio 32).²⁴

Taposta miehille tuomitut vankeusrangaistukset olivat katsauskaudella keskimäärin selvästi pidempiä kuin vuosina 2003–2009. Naisille tuomituissa rangaistuksissa vastaavaa muutosta ei ollut havaittavissa (kuvio 32).

Laissa määrätty rangaistus surmasta on neljästä kymmeneen vuotta vankeutta. Katsauskaudella keskirangaistus surmasta oli käräjäoikeuksissa 4 vuotta

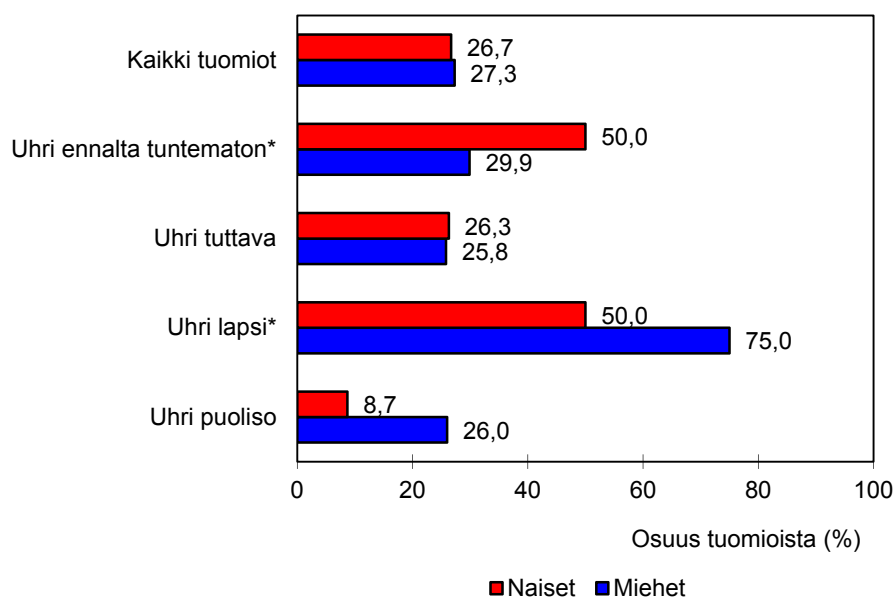
²² Ei sisällä alentuneesti syyntakeisina tuomittuja.

²³ Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2016, taulukko 12.

²⁴ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisina tuomitut.

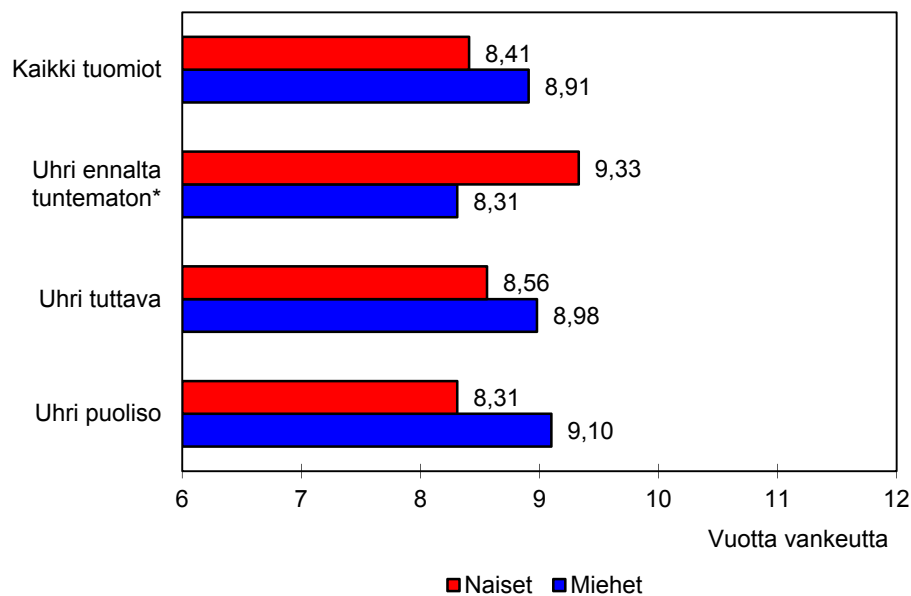
6 kuukautta vankeutta. Pahoinpitelyrikokseen liittyneestä kuolemantuottamusrikoksesta tuomituista rangaistuksista 75 prosenttia oli ehdottomia vankeusrangaistuksia ja 25 prosenttia ehdollisia vankeusrangaistuksia. Ehdottomien vankeusrangaistusten pituus vaihteli 1 vuodesta 7 vuoteen 8 kuukauteen.

Kaiken kaikkiaan katsauskaudella tehdyistä henkirikoksista käräjäoikeuksissa rangaistukseen tuomituista 22 prosenttia tuomittiin elinkautiseen vankeusrangaistukseen, 3 prosenttia ehdottomaan määräaikaiseen vankeusrangaistukseen pakolaitoslausumalla, 69 prosenttia ehdottomaan määräaikaiseen vankeusrangaistukseen, viisi prosenttia ehdolliseen vankeusrangaistukseen, 0,2 prosenttia yhdyskuntapalvelurangaistukseen ja yksi prosentti sakkorangaistukseen.

Kuvio 33 Murhasta tuomittujen osuus vuosina 2010–2016 tehdyistä henkirikoksista tuomitun sukupuolen ja rikoksen uhrin mukaan (käräjäoikeudet; kaikki tuomiot; *suhdeluku perustuu miesten (lapsi) tai naisten (tuntematon) osalta alle kymmeneen tuomioon)

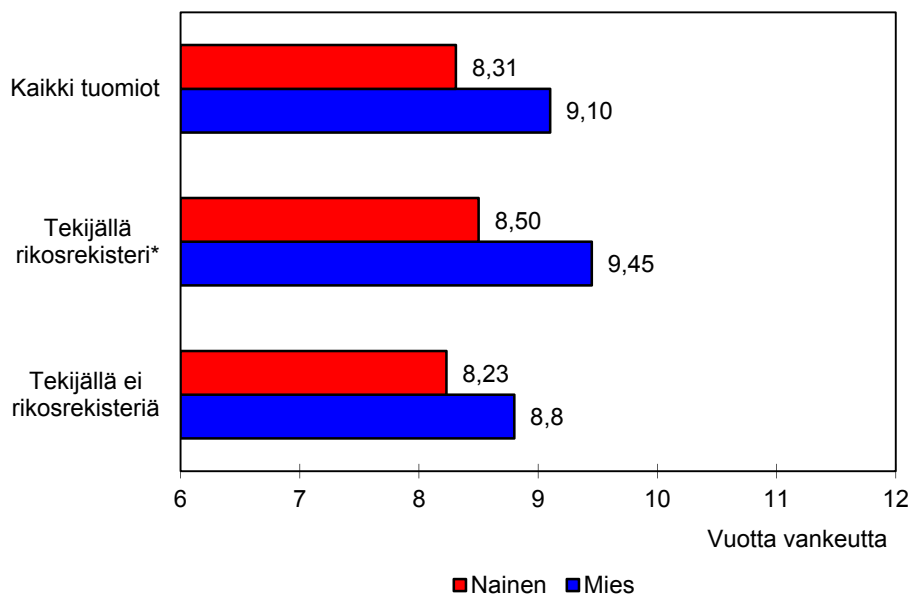
Rikosnimikkeen valinnan suhteen käräjäoikeuksissa henkirikoksista tuomitut rangaistukset olivat katsauskaudella yhtä ankaria naisille ja miehille, 27 prosenttia tuomittiin murhasta. Uhrin ja tekijän suhde ei yleensä näyttäisi vaikuttaneen rikosnimikkeen valintaan. Tosin puolisoihin ja seurustelukumppaneihin kohdistuneiden henkirikosten rangaistuskäytännössä oli huomattava ero tuomittujen miesten ja naisten välillä. Puolisonsa surmanneista miehistä tuomittiin murhasta 26 prosenttia, naisista yhdeksän prosenttia. Ero oli kuitenkin näennäinen, sillä se liittyi eroon suunnitelmallisen väkivallan yleisyydessä teoissa, ei tuomitun sukupuoleen (kuvio 33).

Kuvio 34 Vuosina 2010–2016 tehdystä taposta tuomittujen keskirangaistus käräjäoikeuksissa tuomitun sukupuolen ja rikoksen uhrin mukaan (yksittäistuomiot; *laskelma perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)²⁵

Miehille käräjäoikeuksissa taposta yksittäistuomioissa tuomitut rangaistukset olivat keskimäärin 6 kuukautta naisille tuomittuja pidempiä (kuvio 34). Syy löytyi puolisoon tai seurustelukumppaniin sekä tuttaviin kohdistuneista henkirikoksista tuomituista rangaistuksista. Miehillä ne olivat parisuhdetapoissa keskimäärin 9 kuukautta ja tuttaviin kohdistuneissa henkirikoksissa 5 kuukautta pidempiä kuin naisilla. Parisuhteessa tehdyissä tapoissa syynä ei näyttänyt olevan pelkästään se, että tuomituilla miehillä oli keskimäärin rankempi rikostausta kuin naisilla: ero oli havaittavissa sekä rikosrekisterin omanneiden että omaamattomien tuomittujen kohdalla (kuvio 35).

²⁵ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisina tuomitut.

Kuvio 35 Vuosina 2010–2016 tehdystä tekijän parisuhdekumppaniin kohdistuneesta taposta tuomittujen keskirangaistus käräjäoikeuksissa tuomitun sukupuolen ja rikostaustan mukaan (yksittäistuomiot; *laskelma perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)²⁶

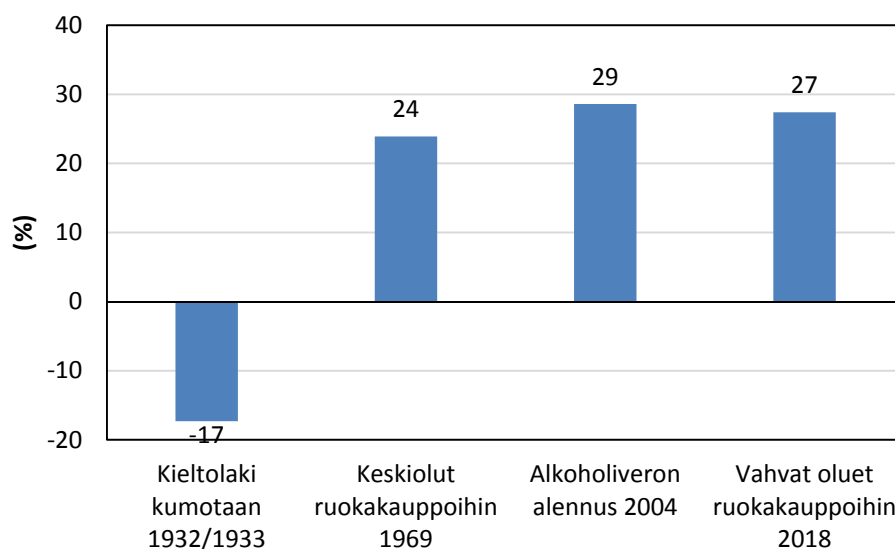
Vaikuttaisi siltä, että alioikeuksien tuomiokäytäntö on tällä hetkellä nimenomaan parisuhteessa tapahtuvissa henkirikoksissa jossain määrin eriytynyt riippuen syytetyin sukupuolesta.

²⁶ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisena tuomitut.

6 Henkirikollisuuden kehitys vuonna 2018

Tuoreen tutkimuksen mukaan viimeisten kahden vuosisadan aikana (eli koko sinä aikana, jona lähteet ylipäättään mahdollistavat kysymyksen tutkimisen tilastoanalyysin keinoin) alkoholin kokonaiskulutuksen ja henkirikollisuuden tason muutosten välillä on Suomessa rauhan aikana ollut selvä, tilastollisesti merkitsevä yhteys. Kulutuksen noustessa henkirikosten määrä on kasvanut ja vastaavasti kulutuksen laskiessa rikosten määrä on vähentynyt (Lehti & Siren 2018). Tutkitulle ajanjaksolle osui useampikin merkittävä alkoholilainsäädäntöä koskeva uudistus, kaikki ne jäivät kuitenkin analyysin ulkopuolelle. Niiden rikollisuustasoon ja kulutukseen aiheuttamat muutokset olivat nimittäin niin rajuja, että analyysiohjelma eliminoi niiden vaikutuksen poikkeushavaintoina. Mikäli analyysi olisi käsittänyt myös viime vuoden, lopputulos olisi ollut sama.

Vuoden 2018 alussa tuli voimaan useampia alkoholin saatavuuteen liittyviä lainmuutoksia, joista keskeisin oli vahvojen oluiden, siidereiden ja long drink -juomien myynnin salliminen ruokakaupoissa. Toisaalta samanaikaisesti alkoholi-juomien verotusta kiristettiin. Muutosten lyhytaikainen vaikutus alkoholin kokonaiskulutukseen vaikuttaisi jääneen maltilliseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman ennakoarvion mukaan kokonaiskulutus puhtaaksi alkoholiksi muunnettuna kasvoi vuonna 2018 vain 0,6 prosenttia edellisvuodesta. Siihen nähden muutos henkirikollisuudessa on ollut rajua. Henkirikosten määrä kasvoi viime vuonna vajaat 30 prosenttia vuoteen 2017 verrattuna. Kasvun taustalla olivat suomalaismiesten suomalaismiehiin alkoholinkäyttötilanteissa kohdistamat väkivallanteot. Ennakkotietojen perusteella kasvu ei kattanut tasaisesti koko maata, vaan keskittyi Etelä- ja Pohjois-Suomeen. Se tapahtui henkirikollisuuden riskiryhmän keskinäisessä väkivallassa ja ajoittui loppuvuoteen. Lopulliset johtopäätökset laskevan trendin ainakin hetkellisen päättymisen syistä vaativat tarkempaa analyysia rikoksista ja niiden tekijöistä. Muutoksen painottuminen alkoholisidonnaiseen väkivaltaan ja alkoholin ongelmakäyttäjien ryhmään viittaisi kuitenkin siihen, että jonkinlainen yhteys alkoholilainsäädännön muutosten ja henkirikosten määrän viime vuonna tapahtuneen kasvun välillä mahdollisesti on. Epäselvää toistaiseksi on, kuinka pitkäaikaiseksi muutos osoittautuu.

Kuvio 36 Henkirikollisuuden vuotuiset tason muutokset vuosina, joina tehtiin merkittäviä alkoholipoliittisia muutoksia 1932–2018 (Tilastokeskus: poliisitilasto; ei käsitä lapsensurmia)

Ilmiö ei historiallisten kokemusten valossa sinänsä ole ollut yllättävä. Suuriin alkoholipoliittisiin reformeihin on viimeisten sadan vuoden aikana liittynyt säännönmukaisesti 20–30 prosentin äkillinen tasonmuutos henkirikollisuudessa, ylös tai alaspäin, siitä riippuen, onko kulutuksen sääntelyä lievennetty vai tiukennettu (kuvio 36). Mikäli vuoden 2018 alkoholin kulutusta koskeva ennakoarvio pitää paikkansa, erona aiempaan on kuitenkin se, että henkirikollisuuden tason jyrkkä muutos ei ole tällä kertaa yhdistynyt kulutustason selvään muutokseen. Esimerkiksi vuonna 2004 kokonaiskulutus puhtaana alkoholina kasvoi yli 10 prosenttia ja vuonna 1969 peräti 37 prosenttia (kieltolain kumoamisen 1930-luvun alussa on puolestaan arvioitu aiheuttaneen lähes 30 prosentin laskun kokonaiskulutuksessa). Toisaalta koko väestön alkoholin kulutusta mittaava kokonaiskulutus ei välttämättä kerro sitä, minkälaisia muutoksia on tapahtunut korkean henkirikosriskin väestöryhmien päihteiden käytössä.

Positiivista viime vuoden henkirikostilastoissa on se, että henkirikollisuuden perustaso on laskenut Suomessa niin matalaksi, että lähes 30 prosentin kasvusta huolimatta rikollisuustaso jäi selvästi alle 2 surmatun 100 000 asukasta kohti ja oli edelleenkin viidenneksi alhaisin 92 vuotisen poliisitilastomme olemassa olon aikana kirjatuista.

Myös henkirikollisuuden yleiskuva pysyi muuttumattomana. Tyypillinen suomalainen henkirikos on edelleenkin yksityisasunnossa tehtävä ryppyriitatappo. Aseena on keittiöveitsi ja tekoajankohtana viikonloppu. Syyllinen ja uhri ovat tuttuja, keski-ikäisiä, yksin asuvia, työelämästä syrjäytyneitä, alkoholisoituneita miehiä, joilla on takanaan useita aiempia väkivaltarikostuomioita. Henkirikoksiin syyllistyvillä on kuitenkin yleensä selvästi rankempi väkivaltarikostausta kuin rikosten uhreilla. Surmaajat ovat myös pääsääntöisesti uhrejaan nuorempia. Ei siten näyttäisi olevan täysin sattumanvaraista kuka ryppyporukoissa surmaa ja kuka joutuu surmatuksi. Tekohetkellä osapuolet ovat yleensä 1–3 promillen humalassa, uhrin vahvemmin päihtyneitä kuin rikosten tekijät.

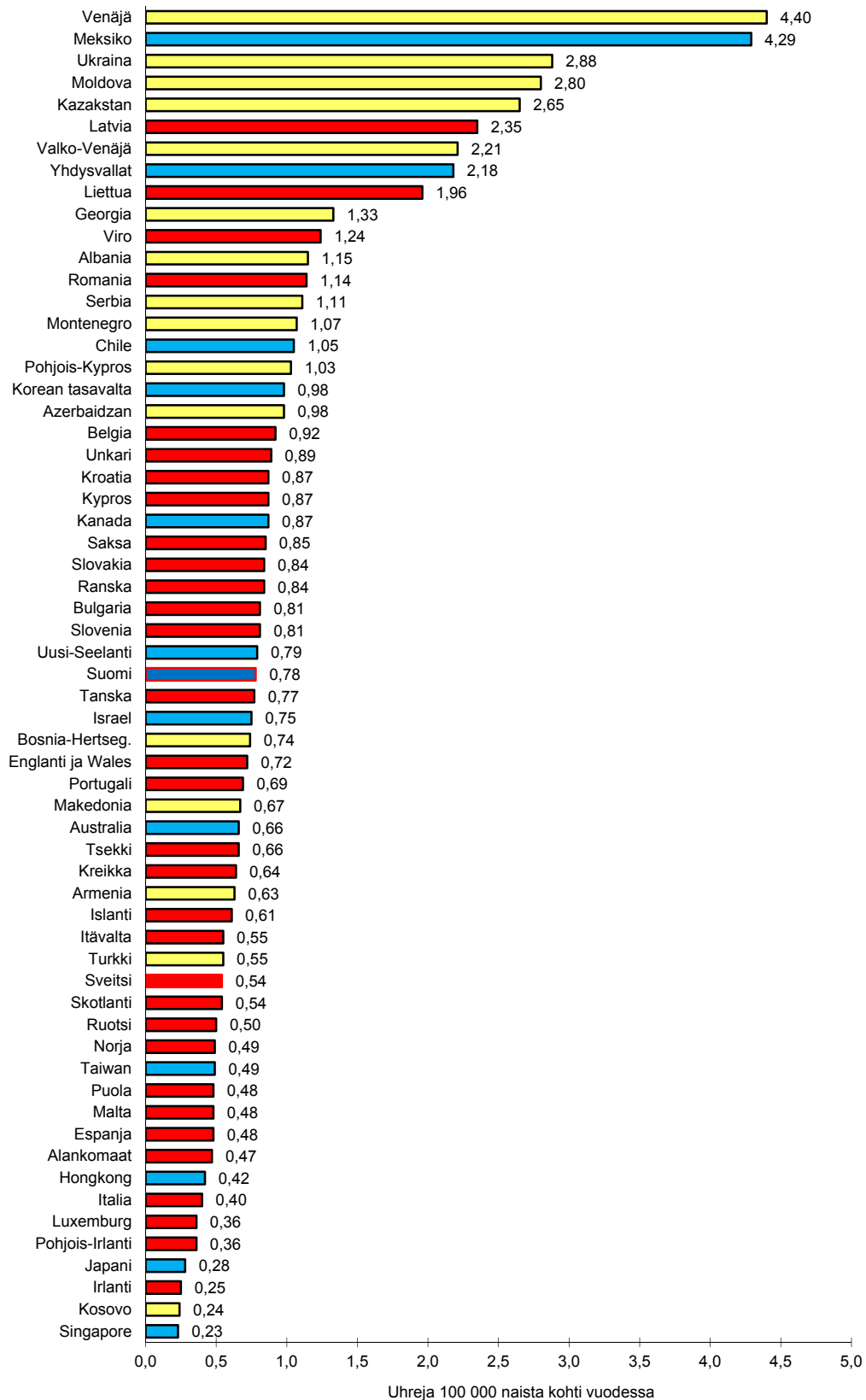
Henkirikosten selvitysaste on maassamme erittäin korkea ja säilynyt kuluvalle vuosituhatluvalla vakaana. Taustalla on ammattitaito ja hyvin toimivat järjestelmät väkivaltarikostutuksessa ja kuolemansyiden selvittämisessä. On tärkeää että näiden järjestelmien riittävästä resursoinnista ja työntekijöiden nykyisestä korkeasta ammattitaidosta ja työmoraalista pidetään hyvää huolta. Toimivien järjestelmien purkaminen on aina helpompaa ja käy nopeammin kuin niiden uudelleen rakentaminen.

Kirjallisuutta

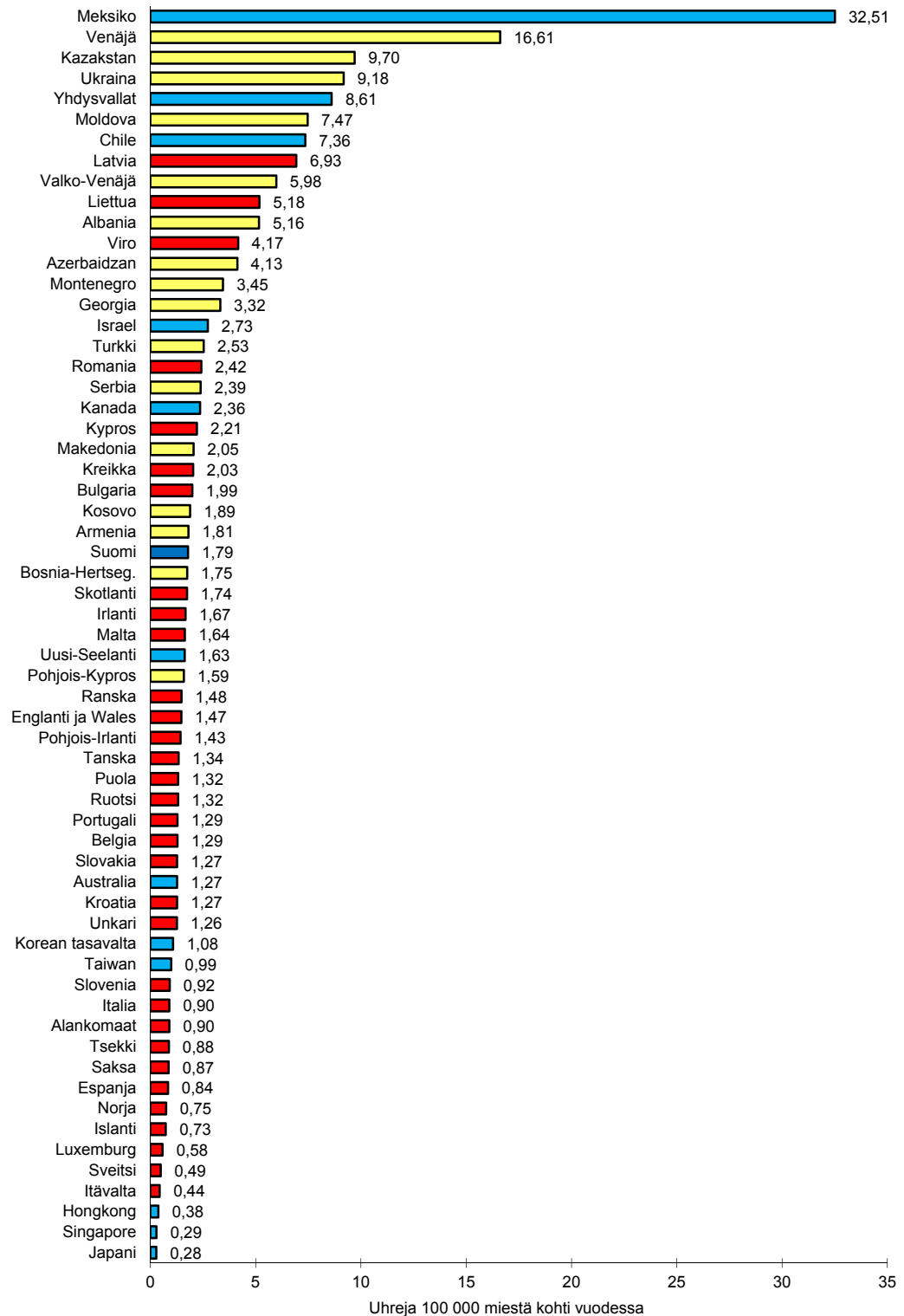
- Granath, Sven & Johanna Hagstedt & Janne Kivivuori & Martti Lehti & Soenita Ganpat & Marieke Liem & Paul Nieuwbeerta (2011). Homicide in Finland, the Netherlands and Sweden. A First Study on the European Homicide Monitor Data. The Swedish National Council for Crime Prevention Research Report 2011:15; Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 259. Stockholm: Brå.
<http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Kriminologisentutkimusyksikonjulkaisut/1302674251193>
- Häkkänen, Helinä & Hagelstam, Camilla (2003). Nuoret henkirikosten tekijöinä: viime vuosien kehityspiirteet ja niiden taustat. Rikostutkimus 2002, 31–40.
- Kivivuori, Janne (1999). Suomalainen henkirikos. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 159, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2002). Sudden Increase of Homicide in Early 1970s Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 3:1, 6–21.
- Kivivuori, Janne & Lehti, Martti (2011). Homicide in Finland and Sweden. Teoksessa: *Crime and Justice in Scandinavia* (toim. Michael Tonry & Tapio Lappi-Seppälä), volume 40. Chicago: The University of Chicago Press.
- Koskivirta, Anu (2001). Sisäinen vihollinen. Henkirikos ja kontrolli Pohjois-Savossa ja Karjalassa Ruotsin vallan ajan viimeisinä vuosina. Helsinki: Yliopistopaino.
- Koskivirta, Anu (2014). Kuolemansyyn selvittäminen. Lainsäädäntö, vastuuviranomaiset ja asiakirja-aineistot Suomessa 1600-luvulta nykyaikaan. *Genos* 4/2014, 194–209.
- Lappi-Seppälä, Tapio & Lehti, Martti (2015). Cross-comparative perspectives on global homicide trends. Teoksessa Michael Tonry (toim.): *Why Crime Rates Fall, and Why They Don't*. Crime and Justice Vol 43. Chicago: University of Chicago Press 2015, 135–230.
- Lauerma, Hannu (2009). Pahuuden anatomia: pahuus, hulluus, poikkeavuus. Helsinki: Edita.
- Lehti, Martti (2001). Väkivallan hyökyaalto. 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Lehti, Martti (2002). Henkirikokset 1998–2000. Tutkimus poliisin tietoon vuosina 1998–2000 tulleista henkirikoksista. *Oikeus* 2002:14. Helsinki: Tilastokeskus.
- Lehti, Martti (2007). Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78, Helsinki.
- Lehti, Martti (2015). Homicide Drop in Finland, 1996–2012. *Journal of Scandinavian Studies in Crime Prevention and Criminology*, Vol. 15, Issue 2, 2014, 182–199.
- Lehti, Martti & Sirén Reino (2018). The impact of alcohol consumption on homicide: A time-series analysis of three Nordic countries. *European Journal of Criminology*. Julkaistu verkossa 28.9.2018: DOI 10.1177/1477370818802524
- Matikainen, Olli (2002). Verenperijät. Väkivalta ja yhteisön murros itäisessä Suomessa 1500–1600-luvuilla. *Bibliotheca Historica* 78. Helsinki: SKS.
- Nieuwbeerta, Paul & Leistra, Gerlof (2007). *Dodelijk geweld. Moord en doodslag in Nederland*. Amsterdam: Balans.
- Paanila, Jarmo (2004). Vaarallisten rikoksenuusijoiden uusimisriskiin vaikuttavat tekijät Suomessa 1971–1995, Kuopion yliopiston julkaisuja D 337, Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Pajujoja, Jussi (1995). Väkivalta ja mielentila. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A 201. Jyväskylä: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Pajujoja, Jussi & Salminen, Markku (1996). Kadonneet henkilöt. Helsinki: Keskusrikospoliisi.

- Pridemore, William Alex (2003). Demographic, Temporal, and Spatial Patterns of Homicide Rates in Russia. *European Sociological Review*, Vol. 19, No. 1, 41–59.
- Pyrö, Leena (1973). Henkirikokset Suomessa 1969–1972. Kriminologisen tutkimuslaitoksen julkaisuja M 23. Helsinki: Kriminologinen tutkimuslaitos.
- Rajala, Juha (2004). Kurittajia ja puukkosankareita. Väkiältä ja sen kontrollointi Kannaksen rajaseudulla 1885–1917. *Bibliotheca historica* 87. Helsinki: SKS.
- Rautelin, Mona (2015). Cryptic Pregnancies and their Legal Consequences in Pre-Modern Finland. *Social History of Medicine*, Vol. 28, Issue 4, 663–685.
- Sirén, Reino & Lehti, Martti (2006). Musta maaliskuu? Väkiältä ja alkoholin kulutuksen kasvu vuonna 2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 222. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Savolainen, Jukka & Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2008). The Historical Origins of a Cross-National Puzzle. *Homicide Studies*, Volume 12, Number 1, 2008, 67–89.
- Tiihonen, Jari & Lehti, Martti & Aaltonen, Mikko & Kivivuori, Janne & Kautiainen, Hannu & Virta, Lauri J. & Hoti, Fabian & Tanskanen, Antti & Korhonen, Pasi (2015). Psychotropic drugs and homicide: a prospective cohort study from Finland. *World Psychiatry* 14(2) 2015, 245–247.
- Verkko, Veli (1933). Biologisluntoisten tekijäin vaikutuksesta henki- ja pahoinpitelyrikollisuuteen. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1931). Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä I. Suomi ja sen naapurimaat. Tilastollis-metodologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1931). Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä II. Muut maat. Tilastollis-metodologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1951). Homicides and suicides in Finland and their dependence on national character. *Scandinavian studies in sociology* 3. Köbenhavn.
- Verkko, Veli (1949). Lähimmäisen ja oma henki. Sosiaalipatologisia tutkimuksia Suomen kansasta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B 33. Jyväskylä.
- Verkko, Veli (1948). Maailman vanhin väkivaltatilasto. Taulustolaitoksen 200-vuotismuiston johdosta. Tilastokatsauksia 11–12/1948.
- Verkko, Veli (1936). Väkiäntarikollisuuden riippuvaisuus kansanluonteesta ja muista etnillisistä tekijöistä. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Viljanen, Terhi (1983). Henkirikokset Suomessa vuosina 1970–79. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 60. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Ylikangas, Heikki (1976). Puukkojunkareitten esiinmarssi. Väkiäntarikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790–1825. Keuruu: Otava.
- Ylikangas, Heikki (1990). A Historical Review of Violent Crime in Finland. Teoksessa: *Criminal Violence in Scandinavia* (toim. Annika Snare). *Scandinavian Studies in Criminology* 11. Oslo: Norwegian University Press.
- Ylikangas, Heikki (2000). Aikansa rikos historiallisen kehityksen valaisijana. Helsinki: WSOY.
- Ylikangas, Heikki (2001). What happened to violence? In: Heikki Ylikangas & Petri Karonen & Martti Lehti: *Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area. History of Crime and Criminal Justice Series*. Columbus: Ohio State University Press.
- Ylikangas, Heikki (2003). *Nurmijärven rosvot*. Helsinki: WSOY.

Liite 1 Naisten henkirikoskuolleisuus Euroopassa ja Euroopan ulkopuolisissa teollisuusmaissa (surmattuja 100 000 naista kohti vuodessa; viimeisten viiden vuoden keskiarvo)

Liite 2 Miesten henkirikoskuolleisuus Euroopassa ja Euroopan ulkopuolisissa teollisuusmaissa (surmattuja 100 000 miestä kohti vuodessa; viimeisten viiden vuoden keskiarvo)

Liite 3 Euroopan kääpiövaltioiden ja erillishallintoalueiden henkirikollisuuden taso (surmattuja 100 000 asukasta kohti vuodessa; suluissa mainitun jakson keskiarvo; Krimo)

Alue	Taso	Keskiväestö
Abhaasia (2009–2017)	3,6	242 198
Ahvenanmaa (2009–2018)	0,0	28 651
Andorra (2006–2015)	0,5	81 210
Artsahin tasavalta (Vuoristo-Karabah) (2008–2017)	2,1	145 600
Färösaaret (2009–2018)	0,6	49 001
Gibraltari (2009–2018)	1,8	32 338
Grönlanti (2008–2017)	10,5	56 452
Guernsey (2009–2018)	0,0	64 425
Jersey (2009–2018)	1,2	98 660
Liechtenstein (2008–2017)	0,8	36 694
Mansaari (2009–2018)	0,2	83 331
Monaco (2009–2018)	0,5	36 475
San Marino (2006–2015)	0,0	31 375
Transnistria (2011–2017)	3,2	492 200
Vatikaanivaltio (2009–2018)	0,0	663

Liite 4 Osapuolten suhde naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2012–2018

Uhri oli tñän	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Aviopuoliso	7	7	3	2	4	8	10
Avopuoliso	2	2	6	1	1	2	2
Seurustelukumppani	2	1	3	0	2	4	1
Ex-puoliso/seurustelukumppani	5	4	3	4	5	2	5
Partneri, samaa sukupuolta	0	0	0	0	0	0	0
Tytär	9	2	3	0	1	3	2
Äiti	3	1	0	3	3	2	1
Sisar	1	0	0	0	0	0	0
Muu sukulainen	1	0	1	0	0	1	0
Tuttava	5	5	4	4	2	2	5
Ennalta tuntematon	5	1	4	2	4	4	0
Suhde ei tiedossa	0	0	0	0	0	1	1
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	1	0	0	0	0	2	0
Yhteensä	41	23	27	16	22	31	27

* Ennakkotieto.

Liite 5 Osapuolten suhde miehiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2012–2018

Uhri oli tñän	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Aviopuoliso	0	2	3	0	0	0	4
Avopuoliso	0	2	0	2	1	1	4
Seurustelukumppani	0	1	0	2	3	0	1
Ex-puoliso/seurustelukumppani	0	1	1	1	0	1	0
Partneri, samaa sukupuolta	0	0	1	0	1	1	0
Poika	4	3	4	2	1	1	1
Isä	1	1	3	0	5	0	2
Veli	0	2	1	2	1	0	1
Muu sukulainen	1	1	1	3	1	1	2
Tuttava	31	43	40	37	25	22	41
Ennalta tuntematon	9	9	6	17	13	9	4
Suhde ei tiedossa	0	0	0	0	0	0	2
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	2	1	1	0	1	1	2
Yhteensä	48	66	61	66	52	37	64

* Ennakkotieto.

Liite 6 Alle 15-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneet henkirikokset tekotyypin ja tekijän mukaan vuosina 2009–2018

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Surmaaja lapsen äiti										
Surmattu yksi oma lapsi (tapauksia)	5	2	2	3	2	1	1	1	0	0
Surmattu puoliso ja lapsi/lapsia (rikostapahtumia)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Surmattu useampia omia lapsia (rikostapahtumia)	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0
Surmattuja lapsia (uhrien määrä)	5	2	4	5	2	6	1	1	0	0
Surmaaja lapsen isä										
Surmattu yksi oma lapsi (tapauksia)	0	0	0	1	2	1	0	0	1	1
Surmattu puoliso ja lapsi/lapsia (rikostapahtumia)	0	0	3	2	0	0	0	0	0	0
Surmattu useampia omia lapsia (rikostapahtumia)	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Surmattuja lapsia (uhrien määrä)	0	0	6	8	2	1	0	0	1	1
Surmaaja muu										
Yksi uhri	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Useampia lapsiuhreja (rikostapahtumia)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Surmattuja lapsia (uhrien määrä)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Surmattuja lapsia kaikkiaan	5	2	10	13	4	7	1	1	1	2

* Ennakkotieto.